

בעודשי"ת

שפע חיים

דברי תורה

מאת
כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

ראש השנה תשפ"ז
גליון ב' אלפים רנ"ד

שנה מ"ב • גליון מ"ט

יוצא לאור ע"י
מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

אגוד חסידי צאנז
רח' דברי חיים 5 • קרית צאנז נתניה
טלפון/פקס: 09-8820355
בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

ראש השנה תשט"ז

דרוש בשולחן הטהור ליל ש"ק א' דראש השנה

- אצל יום תרועה נאמר 'ועשיתם' דהיינו מקום העשיה בפועל במקדש ששם תוקעין גם בשבת, ואצל זכרון תרועה נאמר 'והקרבתם'.
- התשובה מיראת הדין בגנוחי וילולי, ובשבת שעושים תשובה מאהבה אין תוקעין.
- מהמדרש, אמר להן הקב"ה מכיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה, דיינו בתשובה מיראה שאין הזדונות מתהפכות לזכיות, ולכן אצל זכרון תרועה נאמר והקרבתם.
- יישוב דעת הראשונים דמצוה להתענות, דבימי עזרא ואלקנה נתעבר החודש ואכלו ושתו ביום ראשון שאינו יומא דדינא.
- יום תרועה ויבבא למעט חיוב שמחה.
- במקור חיוב שמחה בשבת, וטעם בזה שאין תוקעין בראש השנה שחל בשבת, ומקרא דזכרון תרועה.
- בלשון המשנה 'יום טוב' של ראש השנה שחל להיות בשבת.

בשולחן הטהור ליל ש"ק א' דראש השנה

- אחר שאדם פשפש ומצא במעשי החטאים, עליו להוסיף ולמשמש במעשיו הטובים לבדוק אם עשה אותם ככוונה רצויה.

דרשה לפני תפילת מוסף יום ש"ק – א' דראש השנה

- מספח"ק תפארת שלמה, שהאדם צריך לבקש בראש השנה על ענין פרטי אחד בלבד ולכן טוב לו שיבקש על ענין שכולל בו הכל.
- טוב לו לאדם שהדבר אחד שמבקש מהקב"ה יהא שיוכל לעסוק בתורה, ואז ממילא יזכה לפרנסה ולרפואה, בכדי שלא ימנעו אותו מלימוד התורה, ועל ידי זה נזכה גם לגאולה, שכן הגלות גורמת לביטול תורה.
- תרוע"ה נטריקון תורה ע', ומתוודים בזה על עון ביטול תורה, שזה הביא עלינו צרות רבות.
- ביטול תורה מביא גם לידי שאר עבירות.
- תרוע"ה הוא גנוחי גנח על עון ביטול תורה, וילולי יליל לפי שעון זה גורם לשאר עוונות.
- מי שבכל משך חודש אלול לא עסק בהלכות שופר להיות מוכן לראש השנה, עלול הוא מאד להיכשל בעוונות, ולכן בצדק חששו עליו שיעבידנו ד' אמות ברשות הרבים.
- רק מי שעוסק בתורה וזוכה להיות בגדר ישראל.
- אשרי העם יודעי תרוע"ה, שיודעים להתוודות על עון ביטול תורה שגורם לכל העוונות ולהתנצל על המניעות, וכן מבינים לבקש על תורה שזה כולל כל הברכות וכל משאלות האדם לטובה.
- ותוקעין לפני הקב"ה, שכל רצונם להיות קרוב אל הבורא כל עולמים.

בשולחן הטהור יום ש"ק א' דראש השנה

- מחורבן בית המקדש ואילך נתבטל לגמרי תקיעת שופר בשבת מחשש שמא יעבירונו, כיון שמאז נתגבר ביתר שאת כח הסטרא אחרא והטומאה.

בסעודה שלישית יום ש"ק א' דראש השנה

- תוספת לדברי הדרוש בליל יום טוב, בדברי הטור, ואוכלין ושותין ושמחין ואין להתענות בו כלל וכו'.
- הריבוי באכילת בשר ושתית יין גורם לכל מרעין בישין, ועל זאת מה לנו להתעדין בכך, ובפרט ביום החג הקדוש הזה שהוא יומא דדינא.
- כאשר נולד לנו ספק אם זה היום ראש השנה נתקדש ויום טוב הוא, אם לא, אזי לחומרא נזיל מבלי להרבות בבשר ויין.
- על המובא במטה אפרים, שהאר"י ז"ל היה ישן בראש השנה אחר חצות 'הלואי שיהיה ביכלתנו לעשות כמעשהו בהקיץ אחד מני אלף ממה שהוא ז"ל היה מתקן בשינתו'.
- לראשונים כמלאכים אשר כל מעשיהם באכילה ושינה היה לשם שמים, בודאי הכל היה חלק מעבודת ה' והותר להם, אבל אלו שכוונתם לתאוות ולמלא כריסם, בודאי מצוה להתענות.

דרשה לפני תקיעת שופר – יום ב' דראש השנה

- מאמר בעל הייטב לב זי"ע על הרה"ק משינאווא זי"ע, שגם בלכתו בדרך הוא יכול לעבוד את ה'.
- מה שאברהם נשלח לעקוד את בנו במקום רחוק היה חלק מהנסיון.
- לאחר ג' ימים ראה אברהם את מקומו של עולם מרחוק, כי לפי מדרגתו נחשב לו שנתרחק קצת מדביקות ה' לאחר מהלך ג' ימים בלבד, ונעריזו סרו לגמרי מן הדרך.
- קוראים פרשה זו בראש השנה, לעורר מליצת זכות שרק ריבוי הנדודים בגלות גרם לנו ירידה כזו.
- אשמורת הבוקר הוא זמן מיעד לקטרוג בגין בני אדם הישנים במטתם, ולכן בשעה זו של שחיטת התמיד היו מזכירים זכות אבות, לרמוז שטלטולי הגלות מונעים מאתנו לעשות רצון אבינו שבשמים.
- באחרית הימים ידום גם מלאך מיכאל ואז רק השי"ת יוציא כאור צדקנו, כי הוא יתברך מכיר ברוב הצרות והטלטולים שעברו עלינו.
- בזמן כזה הקב"ה מעניש את המקטרגים על שהביאו כל כך הרבה צרות על בני ישראל עד שסרו מן הדרך ואבדו דעתם, ולכן חיל ורעדה יאחזון.
- בזכות משה רבינו שמסר נפשו באמרו ואם אין מחני נא מספרך, ואפילו על אלו שחטאו בעגל, נתעורר שהקב"ה ילמד עלינו זכות בכל מצב.
- ענין תקיעת שופר נלמד מההצוצרות במדבר, שגם שם גרמו טלטולי הדרך לריבוי תלונות בני ישראל, ואף שהיו להם שם כל צרכם.
- אשרי העם שיודעים פשו ומקור התרועה מדור המדבר.
- גנוחי גנח על צרות הגלות, ולילולי יליל על החטאים שנגרמו על ידי הגלות.
- ותוקעין לפני הקב"ה, שמעוררים שלאחריהם יתקע גם הקב"ה בשופר ויעשה תשובה על בריאת היצר הרע.

בשולחן הטהור יום ב' דראש השנה

- מזהחחם סופר, שהצדיקים כל רצונם שיהיה גאולה שלימה ונצחית, והם מוכנים להמתין לזה אף שימשך יותר זמן, ואף שבעבור זה יסבלו במשך הזמן הזה צרות רבות ורעות מחבלי משיח.
- שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, שההטבה תהא במתיקות ונס יגון ואנחה.
- ענין שברים תרועה, גנחוי גנח על אריכות הגלות, ובד בבד ילולי ליל על חבלי המשיח המתרים.
- מיד לאחר ראש השנה מתענים ביום צום גדליה, מחשש שמא בראש השנה נתעורר בשמים להביא את הגאולה בחבלי משיח, ויהא ח"ו מיתת צדיקים.
- מנהיג ישראל מחוייב להתפלל על צרתן של ישראל ולדאוג לרווחתם.

תשובה בענין ראש השנה שחל בשבת

- בדברי אא"ז בדברי חיים שהביא מרש"י, שהרפואה בא בכח קדושת השבת.
- ביאור הבריייתא שבת י"ב ע"א, שבת היא מלזעוק וכו' יכולה היא שתרחם, וברש"י ובמהרש"א.
- בראש השנה ט"ז ע"ב, כל שנה שאין תוקעין וכו', ובתוס' מבעל הלכות גדולות, לאו דמיקלע בשבתא.
- אף שבנאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, אין בזה התועלת של המצוה, ובקדושת השבת יש עצם פעולת התקיעה ותועלתה.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

מלך זכור אחוז קרן לתוקעי לך היום בקרן

- מהרה"ק משינאווא זי"ע, שיודעי כוונות התקיעות אינם זקוקים לזכירת עקידת יצחק, ורק אלו שאינם יודעים הכוונות צריכים לעורר זכות העקידה.
- דברי רש"י שלא נאמרה זכירה ביצחק נאמר על הדורות השפלים שאין בהם הכח לעורר זכות העקידה, ואז הקב"ה בעצמו מעורר הזכות ורואה את אפרו של יצחק צבור לפניו.
- גודל רשעות העמים בזמננו שכולם מריעים ושומחים עם דברי צורר ישראל שרוצה להשמיד להרוג ולאבד רח"ל.
- רשעות הגויים שמכנינם כלי זין להחריב את כל העולם בשביל להשמיד את ישראל ח"ו, ואף שהם בעצמם גם ינזקו.
- נוכח רשעות הגויים לאבד את העולם כולו נתעורר שהקב"ה בעצמו שהוא בורא העולם ינקם בהם ויכלה אותם.
- מי ששונא את ישראל ורוצה לאבדם, שאז לא יהיה קיום לעולם, הריהו שונא את מי שאמר והיה העולם דייקא.
- בתקיעת שופר ממליכים את הקב"ה על כל העולם ובכך נתעורר כליון הגויים שרוצים לאבד את עולמו.
- צריכים לבקש שהקב"ה יתן לבני ישראל שנה טובה ומבורכת בכל הענינים.

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

ראש השנה תש"ז

דרוש בשולחן הטהור ליל ש"ק א' דראש השנה

שם בירושלמי: מעתה אף במקדש לא ידחה, תנא (ויקרא כג, כד) באחד לחדש, מעתה אפילו במקום שהן יודעין שהוא באחד לחדש ידחה, תני רשב"י (שם כה) והקרבנות במקום שהקרבנות קרבינן. ובמפרשים נדחקו ליישב דהא קרא דוהקרבנות כתיב אצל זכרון תרועה שמשמעותו דאין תוקעין, והיכי יליף משם דיש לתקוע בשבת במקום שהקרבנות קרבינן. ובפני משה כתב דנקט כאן והקרבנות אגב אשגרת לישנא הוא, דהאי והקרבנות בתר שבתון זכרון תרועה הוא דכתיב, וקרא דכתיב יום תרועה ועשיתם כתיב, והיינו הך, דהתורה מרמזת לנו דבמקום שמקריבין קרבנות הוא דלעולם יום תרועה יהיה לכם ואפילו בשבת וכו' עיי"ש. ובאמת במדרש (ויקרא רבה כג, יב) הגירסא היא, דאמר רשב"י יום תרועה יהיה לכם ועשיתם אשה מקום שהקרבנות קרבינן.

ומכל מקום צריך ביאור דסוף סוף הא גם אצל זכרון תרועה, דמוקמינן בשבת שאין תוקעין, כתיב והקרבנות שמשמעו במקדש מקום הקרבת הקרבנות (ועיין יפה תואר).

במשנה (ראש השנה כג, ב) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. ובגמרא: מנא הני מילי, אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא, כתוב אחד אומר (ויקרא כג, כד) שבתון זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר (במדבר כג, א) יום תרועה, לא קשיא, כאן ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן ביום טוב שחל להיות בחול, אמר רבא, אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן וכו', אלא אמר רבא, מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה, דאמר רבה, הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר, גזירה שמא ימלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים.

ובירושלמי בפרקין (יה, ב) לא הביא כלל הך גזירה דרבה, רק הדרש דרבי לוי. וצריך לבאר פלוגתא הבבלי והירושלמי. וכן דקדוק לשון המשנה יום טוב של ראש השנה וכו', דלכאורה שפת יתר הוא.

ואפשר לומר, דלשון ועשיתם משמעותו על מקום המקדש דייקא מקום עשיית הקרבנות בפועל ידיו ירצה (ועיין כלי יקר, ויקרא כג, כד), ולשון והקרבתם שייך גם על ירושלים עיר הקודש והמקדש, שלשם מקריבים ומביאים את הקרבנות להעלותם במקום אשר בחר ה' (ועיין במדומי שדה, ראש השנה שם).

ולפי שיטת רש"י (כאן במתני' ד"ה אבל) דהא דבמקדש היו תוקעין היינו במקדש דוקא, ודלא כשיטת הרמב"ם (פירוש המשניות כאן) דירושלים נמי בכלל מקדש (ועיין שו"ת דברי יציב, אור"ח סימן רעג), יש לומר שלכן שינה עליו הכתוב, דבפרשת פנחס שנאמר יום תרועה נקט ועשיתם לרמוז דבמקום עשיית הקרבנות, היינו בבית המקדש, תמיד היו יום תרועה דגם בשבת היו תוקעין, אבל בפרשת אמור שנאמר זכרון תרועה, וקאי על שבת שאין תוקעין בו, והיינו מחוץ למקדש, נקט דייקא והקרבתם.

*

עוד שם במדרש: אמר רבי תחליפא קיסרא, בכל מוספין כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם אשה, הא כיצד, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל בני מעלה אני עליכם כאלו היום נעשיתם לפני כאלו היום בראתי אתכם בריה חדשה. וכן הוא בירושלמי (ראש השנה ד, ח) רבי לעזר בי רבי יוסה בשם רבי יוסי בר קצרתא, בכל הקרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם, אמר להן הקב"ה מכיון שנבנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה. ובספר

שבחי כהן (ראש השנה יד) הביא בשם הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל שדקדק למה רק כאן כתיב ועשיתם ואילו בפרשת אמור נאמר והקרבתם, עיי"ש לדרכו.

והנראה לומר בזה, ובמעם שאין תוקעין בשבת. דהנה בראש השנה מאימת הדין עושים תשובה מיראה, ועל כך מורה יום תרועה בגנחיו גנח וילולי יליל (ראש השנה לד, א), ומכיון שהשב מיראה ודונות נעשות לו כשגגות (יומא פו, ב), לכן אף שיוצאים בדימוס ויש מחילת עון, עדיין שייך בו ילולי יליל אף אחרי דגנחיו גנח בתשובה. אבל בחל בשבת, בו אומרים באהבה מקרא קודש, אז חוזרים בתשובה מאהבה (עיין בני יששכר, מאמרי שבתות א, ט; מאמרי ניסן ג, ד) והודונות נעשות כזכויות, ושוב לא שייך בו ענין גנחיו וילולי כלל, לכן אין תוקעין.

ובתך דמעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה, היינו בכח התשובה (עיין פירוש מהר"ו שם במדרש), וזה על דרך שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ב, ד) מדרכי התשובה וכו' ומשנה שמו כלומר אני אחר ואינו אותו האיש שעשה אותן המעשים. ולכאורה בשב מאהבה ליכא מעליותא בכך שאחר הוא, דאדרבה טפי מעלי ליה כי הוא זה ויעלו לו לזכות כל אותם המעשים שעשה ונתהפכו לזכויות, ודוקא בשב מיראה שהודונות נעשות כשגגות אז הוא לטובתו שאיש אחר הוא ומעשיו הראשונים לא יעלו ולא יפקדו.

בזה אתי שפיר שלא נאמר ועשיתם אלא בפסוק יום תרועה, דמיירי בשב מיראה בגנחיו וילולי, ובכן איכא מעליותא בהא דמעלה אני עליכם כאילו

עזרא משום דבימי עזרא עברוהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח, יג, ועיין ברש"י ומפרשים שם) וביום השני, ובראש השנה משתעי. וכן כתבו התוספות (ראש השנה יב, ב ד"ה מימות) שעשו שני ימים טובים של ראש השנה. וזה מדין באו עדים מן המנחה ולמעלה שנהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, דיום שני עיקר ויום ראשון גומרים בקדושה כדי שלא יזלזלו בה בשנה הבאה (עיין ראש השנה ל, ב וברש"י שם).

ולפי המבואר (ראש השנה ח, ב) כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פא, ה) מלמד שאין בית דין של מעלה נכנסין לדין אלא אם כן קידשו בית דין של מטה את החדש, ובירושלמי (ראש השנה ז, ב) נמלכו בית דין לעברה למחר הקב"ה אומר למלאכי השרת העבירו בימה יעברו סניגורין יעברו קמיוגורין שנמלכו בני לעברה למחר, מאי מעמא כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, נמצא דבימי עזרא שנקבע עיקר ראש השנה ביום שני לא היה הדין ביום ראשון, לכן שפיר אמר להם ביום הראשון לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים, דכל עיקר ענין התענית אינו אלא משום דהוי יומא דדינא ואז לא היה הדין ביום ראשון. אבל אנן לדידן בראש השנה יומא דדינא שפיר יש לומר דמצוה להתענות, ויתכן שגם אז ביום השני התענו.

ביתר שאת יש לומר, דאמנם כן מעיקרא היו בוכים ומתענים מאימת הדין, ורק אחרי שלא באו עדים ונקבע ראש חודש למחר, אז אמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדונינו כדקיימא לן

נעשיתם בריה חדשה. אבל קרא דזכרון תרועה דבשבת מיירי, שאין תוקעים בו לפי שעושים תשובה מאהבה, ומאחר שבתשובה מאהבה הודגות נעשות זכויות שוב לא צריך לזה שנעשה כבריה חדשה, לכן לא נאמר שם ועשיתם.

*

כתב הטור (או"ח סימן תקצו) ואוכלין ושותין ושמחין ואין להתענות בו כלל, ורב נמרוניא ז"ל כתב, ביום א' של ראש השנה אי אפשר לישב בו בתענית משום דמדאורייתא הוא, אבל ביום טוב שני ושבת לית בהו קושיא וכו', וכתב א"א ז"ל דבריו תמוהין וכו', ונראין דברי רבינו האי שכתב להתענות ביום טוב שני של ראש השנה אנו רואין שיפה היא שלא להתענות, שכך אמרו פרנסי ישראל הראשונים לישראל (נחמיה ח, י) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וכו'. וכן כתב באבן עזרא (ויקרא כג, כד) דאף על פי שהוא יום דין אסור להתענות בו ועזרא יוכיח.

ובמ"ז (סימן תקצו א) כתב להכריע דאי אפשר לומר מצוה להתענות, דמצינו גבי אלישע (מלכים ב' ד) שאכל אצל השונמית ואותו היום ראש השנה היה (זוהר ח"ג דף רלא, א) וכו', וזו ראייה שאין עליה תשובה עכ"ל. והביאו בבאר היטב (סק"א) והוסף להביא מחנה ואלקנה איש האלקים שאכלו בראש השנה (שמואל א' א).

ונראה ביישוב דעת הפוסקים דמצוה להתענות. ובהקדם דמצינו (ביצה ג, א) מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, וברש"י, האי דנקט מימות

היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, ושבת כתיב ביה ברכה עיי"ש. ואפשר לומר דמקרא דלא יוסיף עצב שמעינן רק לאסור אבלות, ועדיין לא שמענו חיוב שמחה.

אמנם הביאו עוד מהירושלמי (מגילה ה, א) דבפורים שחל בשבת אין עושים הסעודה רק לאחר שבת משום ששמחתו תלויה בידי שמים, והובא להלכה בשולחן ערוך (אור"ח סימן תרפ"ו, ו), וביד אפרים שם דמוכח מזה דשבת חייב בשמחה ודלא כהבכור שור (וע"ע שו"ת דברי יציב, אור"ח סימן קפ"ט, ב; שם ח"ו סימן מא, י).

לפי זה יש לומר מילתא בטעמא לחלק בין ראש השנה שחל בחול לשבת, דבחול גלי קרא יום תרועה רחמנא אמר תקעו ואפקיה מכלל שאר מועדים לשמחה לומר שאין בו מצות שמחה, מה שאין כן בחל בשבת שמחתם קדושת השבת יש בו חיוב שמחה שלא יוסיף עצב עמה, לכן אין תוקעין בו בגנוחי וילולי, ועל כך זכרון תרועה כתיב.

בבן יבואר דהבבלי והירושלמי לשיטתייהו אזלי. דלשיטת

הירושלמי שיש חיוב שמחה בשבת (וגם למה שציידנו דרך אסור להיות עצב סוף סוף אין לגנוח וליילל), שפיר יש בנותן מעם לשבח לחלק בזה וליישב סתירת המקראות דיום תרועה וזכרון תרועה כאן בחול וכאן בשבת. והבבלי לשיטתו דבשבת יש עונג ולא שמחה, כג"ל מהבכור שור, ולפי זה אין סברא לחלק מדאורייתא בין חל בחול לשבת, והא דאין תוקעין בשבת מדרבנן גזירה שמא יעבירונו.

דנוהגין אותו היום קודש, ומאחר שהוא יום טוב ולא יומא דדינא יש חיוב לאכול ולשתות. ומהא גופא שרצו להתענות עד שנצרך לומר להם לכו אכלו וגו', יש להוכיח שכך היה מנהגם בכל השנים, ולהנהיג ראשונים אדרבה משם ראייה דמצוה להתענות בראש השנה.

ובן אפשר לומר באלישע אצל השונמית, ובאלקנה וחנה, שאז נתעבר החורש, דרך מימות עזרא ואילך לא מצינו אלו מעובר, וכיון דיום ראשון לא היה יומא דדינא היו אוכלים ושותים בו.

*

ואפשר לומר במקור הדבר שיצא ראש השנה מכלל שאר ימים טובים דחייבים בסעודה ושמחה (ועיין שו"ת שאנת אריה, סימן קכ"ג), לפי שנאמר בו (במדבר כ"ג, א) יום תרועה יהיה לכם, ומתרגמין יום יבבא, ולפי קבלת חז"ל (ראש השנה לד, א) גנוחי גנח וילולי יליל, ואין אדם גונח ומיילל אלא מתוך צער, ואין זה עולה בקנה אחד עם שמחה ועונג.

*

והנה האריכו לגבי חיוב שמחה בשבת, שבבכור שור (חידושי אור"ח סימן תקנ"ג, נדפס בסוף חידושי למסכת תענית) כתב דמשמע בגמרא (שבת ס"ג, ב) דעונג ושמחה לאו חדא מילתא הוא ובשבת נצטוונו על העונג ולא על השמחה, וביד שאול (יור"ד סימן רכ"ט) ציין לדברי התוספות (מועד קטן כ"ג, ב סוד"ה מאן דאמר), ושם הביאו מהירושלמי (מועד קטן ט, ב) דמפרש טעמא דשבת דאין אבלות נוהג בו, משום דכתיב (משלי י, כב) ברכת ה'

טוב של ראש השנה דהיינו שראש השנה מצד עצמו גם כן יש לו דין יום טוב, ואף בחל בחול יש בו חיוב שמחה (ועיין בהגהות חתם סופר על השו"ע סימן תקצו, ובשו"ת אור"ח סימן קסח), ומעתה אין מקום לחלק בזה בין חול לשבת, וממנו תדע דמעים הדבר שאין תוקעין בשבת הוא רק משום גזירה שמא יעבירו.

ולדעת הירושלמי יש לומר, דאדרבה דייק תנא ותני יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, דרק כשחל בשבת יש בו דין יום טוב וחיוב שמחה, ומשום שבת, מה שאין כן כשחל בחול מותר להתענות דאין בו חיוב שמחה, והיינו טעמא דאין תוקעין במדינה דאין לעשות גנזי' וילולי בשבת שחייב בשמחה.

ואפשר לומר עוד שנחלקו במחלוקת הראשונים הנ"ל בעיקר דין שמחה בראש השנה, דלהירושלמי דחל בשבת אין תוקעין משום דחייב בשמחה על כרחך צריך לומר דהא דתוקעין בחול לפי שאין בו חיוב שמחה, וש"ס דילן דלא סבר הך חילוקא דהיינו משום דגם בחל בחול יש חיוב שמחת יום טוב, ועל כרחך דענין התרועה לא סותר לחיוב שמחה, וממילא גם בחל בשבת אין מניעה מחמת כן לתקוע רק משום גזירה דרבנן.

*

זה שדקדק תנא דמתניתין לומר, יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, שלא תימא דהא דאין תוקעין במדינה דבר תורה הוא ומשום חיוב שמחה, לזה רמזו יום

בשולחן הטהור ליל ש"ק א' דראש השנה

בעידנא דעסיק ביה אגוני מגנא ואצולי מצלא מן החטא (סוטה כא, א; ועיין נועם אלימלך, פרשת לך, ד"ה עוד יש לפרש אנכי), ולמה נחוש שיכשל באיסור בשעה שיהא מתעסק במצוה, ואיך לא תגן עליו זכות מצות תקיעת שופר שלא יכשל בחילול שבת.

ויבאר על פי מעשה שהיה אצל זק"ק מצאנו זי"ע, שאברך מופלג אחד רצה לזכות לגילוי אליהו, וישב בתענית ופרישות יתירה לשם כך, ולבסוף נכשל ביין נסך רח"ל, ואמר

בפסוק (תהלים פא, ד-ה) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפטם לאלקי יעקב.

בספרים הקדושים (עיין י"ט פנים, אבני זכרון, אות סג) הביאו, ת'קעו ב'חודש ש'ופר ראשי תיבות שב"ת, לרמזו על יום השבת אשר אז בכסה ליום חגנו, שהשופר מכוסה בו כתקנת חז"ל (ראש השנה כט, ב) שלא לתקוע בשבת, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. ובאמת שהדבר תמוה מאד, שהרי מצוה

נשמר מלבווא לידי חטא, כי אין בכח מצוות כאלו להגן בעדו מיצר הרע.

וזהו שדקדקו באמרים שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, רצ"ל

שתהא כוונתו לשם התפארות בפני רבים ולהראות לעין כל שהוא אוהו בשופר ושהוא בעל תוקע, ולכן עלול הוא לבוא לידי מכשול בחילול שבת, כי מצוה הנעשית בהתפארות אינה מצלת אותו מן החטא (ועיין שפע חיים, ראש השנה, מאמרי קודש, מאמר כג).

ויורמו בכתוב, ת'קעו ב'חודש ש'ופר, וכנ"ל דהוא ר"ת שב"ת, אשר

אז בכסה ליום חגנו, שמכוסה בו מצות החג ואין תוקעין בו משום גזירה שמא יעבירונו, וקמפרש ואזיל סיבת הדבר שיש מקום לחשוש לכך ולמה לא תציל אותו המצוה מן החטא, כי חוק לישראל הוא, דבשעה שמקיימים חוק ומצוה, צריכים לעשות זאת משפט לאלקי יעקב, היינו בכוונה תמה לאלקי יעקב, וכיון דבהעברתו ברשות הרבים יש לחוש שמא לא תהא כוונתו זכה בלתי לה' לבדו, הרי יהא עלול לבוא לידי מכשול באיסור שבת, ולכן אין תוקעין בשבת.

זק"ק דבאמת היה ירא שמים, ומה שנכשל הוא מכיון שלא היתה כוונתו לשם שמים אלא לזכות למדרגות, והמעשה ידוע באריכות.

ויפורש מאמרים ז"ל (עירובין יג, ב) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ואמרי לה ימשמש במעשיו, ובמסילת ישרים (פרק ג; ועיין מאור ושמש, פרשת וישלח, ד"ה עוד בענין הנזכר, בשם הרה"ק מלובלין ז"ע) ביאר החילוק בין יפשפש לימשמש, כי הפשפוש במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים על פי מצוות ה' וחוקיו, והמשמוש הוא החקירה אפילו במעשים הטובים עצמם לחקור ולראות היש בענינם איזה פניה אשר לא טובה עי"ש.

ולאחמור יכול דדא ודא אחת היא וזה סיבת זה, דאחר שפשפש ומצא במעשי החטאים, עליו להוסיף ולמשמש במעשיו הטובים לבדוק אם עשה אותם בכוונה רצויה, וילמד מזה דכיון שלא נזהר לעשות מעשי המצוות בלי פניות דין גרמא שלא

דרשה לפני תפילת מוסף יום ש"ק – א' דראש השנה

וכו', אלא אשרי העם אלו ישראל שיוודעים לרצות את בוראם בתרועה, מה עושה הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים (עיין בני יששכר, מאמרי תשרי, מאמר ג, אות יב).

במדרש (ויקרא רבה כט, ד) אמר רבי יאשיהו, כתיב (תהלים פט, מז) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן וכו' ואמרת אשרי העם יודעי תרועה

הוא וזרעה שערי ואשתדוף וכו' מסתברא דאמר ליה אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגור אומר ויקם לך (איוב כב, כח), ופירש רש"י (ד"ה ותגור אומר) שיכול לטעון בפניו, אני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטין. ובתוספות (ד"ה לניסא זוטא) הביאו דאם אמר לו זרע כל מה שתרצה, לא מצי למימר ליה הוה מקיים בי ותגור אומר ויקם לך, דמסתמא לא הוה מקבל הקב"ה תפילתו של זה שיצליח בכל אשר יזרע אם לא שיעשה לו גם, ולא קאמר הוה מקיים בי ותגור אומר ויקם לך רק לפי שהתפלל על מין אחד של חיטין עי"ש.

נמצא שבראש השנה אפשר להתפלל ולבקש רק על דבר פרטי אחד בלבד ולא בקשה כללית, ולכן עצה טובה לאדם שיבחר לעצמו ענין אחד שבוה נכלל הצלחתו בכל הענינים, והיינו שיתפלל על עבודת ה' ויראת שמים שזה כולל הכל, ואז לא יחסר לו כלום. וזהו שאמר הכתוב, דכיון אשר אחת שאלתי מאת ה', שאפשר לבקש בראש השנה רק דבר אחד, לכן אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי, שבוה כלולים כל משאלות לבי לטובה בכל הענינים, עכרה"ק.

*

על דרך זה יש לומר, דכשאדם עומד בתפילה ביום ראש השנה וצריך לבקש על דבר אחד בלבד כנ"ל, עצה טובה שיבקש על לימוד התורה שיוכל לעסוק בה בכל עת, כי מי שלומד תורה הרי בעל כרחו זוכה לקיום שאר משאלות לבו לטובה, שהרי מי שיש לו

עוד במדרש (שם, ג), יהודה ברבי נחמן פתח, עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מז, ו), בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, מאי טעם עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישאל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקדוש ברוך הוא, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים, אימתי בחודש השביעי. ורבו הדקדוקים באלו המדרשים.

ונקדים עוד מה שכתוב בספרים הקדושים (י"טב פנים, אבני זכרון, אות סח) ליתן רמז בפסוק (תהלים פא, ד) ת'קעו ב'חודש שופר ר"ת שב"ת, לרמז על יום השבת אשר אז בכסא ליום חגנו, שהשופר מכוסה בו כתקנת חז"ל (ראש השנה כט, ב) שלא לתקוע בשבת, גזירה שמא ימלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. ובאמת שהדבר תמוה מאד, שהרי שומר מצוה לא ידע דבר רע (קהלת ח, ה), ומצוה אגוני מגנא ואצולי מצלא מן החטא (סוטה כא, א; ועיין נועם אלימלך, פרשת לך, ד"ה עוד יש לפרש אנכי), ולמה ניהוש שיכשל באיסור בשעה שיהא מתעסק במצוה.

*

נראה לבאר על פי מה שכתב בספה"ק תפארת שלמה (לראש השנה, ד"ה אחת שאלתי) לפרש הכתוב (תהלים כו, ד) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, על פי הגמרא (בבא מציעא קו, א) אמר ליה זרעה חיטי ואזל

ועל זה רומזת התרועה, דאיתא בסידור כתר נהורא (ע"פ הללוהו בצלצלי תרועה) תרוע"ה נומריקון תור"ה ע' ומורה על שבעים פנים לתורה, ולהנ"ל יבואר שאנו מתוודים ומתמרמרים על עון ביטול תורה שבידינו, אשר דין גרמא לכל הצרות והמניעות הבאות עלינו, וכמאמר הכתוב (ירמיה לא, יז) בהפמרת יום ב' של ראש השנה, יסרתני ואוסר כעגל לא לומד השיבני ואשובה וגו', רצ"ל שבאו עלי היסורים ונתייסרתי בגלל שלא למדתי והייתי כעגל לא לומד, ועל זה מבקש השיבני ואשובה ואוכל לעסוק בתורה.

*

מלבד שביטול תורה מביא לכל היסורים והעיכובים, הרי זה גם מביא לידי חטאים, וזהו תרוע"ה תורה ע', שבוכה ועושה תשובה על כי כדלים וכרשים דפקנו דלתיך בראותנו שמכל הע' פנים לתורה לא השגנו מאומה, וכיון שבטלנו מן התורה באנו לידי שאר עוונות ופשעים, כי עון ביטול תורה היא בריש כל מרעין בישין. ועל זה מורה גם מה שאמרו חז"ל (ראש השנה לה, א) דענין התרועה הוא גנוחי גנח וילולי יליל, שגונח על עון ביטול תורה שבידו, ומוסיף להתבונן שעל ידה נגרר לשאר עבירות שבתורה וכל צרות נפשו, ועל דא ילולי יליל.

ויבואר ענין גזירת שמא יעבירנו, דהנה איש זה שהולך אצל הבקי ללמוד בהכרח שהוא שפל ביותר, שהרי תקנו לתקוע מראש חודש אלול ואילך (מור, אורח חיים, סימן תקפא בשם פרד"א), ומלבד שאר הטעמים שכתבו יש בזה גם

יסורים נגרם לו ביטול תורה, וכן דאגת הפרנסה מבטלת מלימוד התורה כמאמר התנא (אבות ג, יז) אם אין קמח אין תורה, וכן מצינו (בבא קמא עב, א) שחסרון אכילת בישראל דתורה גרמה לו מניעה בדקדוק והבנה עיי"ש. וגם צרות הגלות המר הזה המה בעוברינו כמו שאמרו חז"ל (חגיגה ה, ב) כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה.

חרי לנו דעל מנת שנוכל לעסוק בתורה בדבעי, צריך השי"ת לרפא כל מכאובינו, לתת לכל איש ואיש די פרנסתו ודי מחסורו אשר יחסר לו ולגאול אותנו גאולת עולם, ונמצא דבקשה זו כוללת הכל. וזהו, אחת שאלתי מאת ה', וכנ"ל שייכלים לבקש מהקב"ה רק בקשה אחת, ולכן מבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, שיוכל לעסוק בתורה בבית ה' יומם ולילה, ואשר בכדי שתתמלא בקשה זו ממילא יהא לחזות בנועם ה', היינו הרחבת הדעת ונעימות דקדושה בבריאות הגוף ובפרנסה, וכן ולבקר בהיכלו, היינו בהר' יראה, באשר הקב"ה יחיש עת גאולתנו מחמת כי אריכות הגלות גורם לביטול תורה.

ויורמז בפסוק הנ"ל שהביאו חז"ל, ותגור אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור, דהתורה נמשלה לאור ככתוב (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור (ועיין סוטה כא, א), וכאשר על דרכיך נגה אור, שישים האדם את עסק התורה בראש כל דרכיו ושאיפותיו ובה יהיו כל הגיוניו, אזי ותגור אומר ויקם לך כל משאלותיך, וכאמור דבקשה על לימוד התורה היא בקשה כללית לכל משאלות האדם.

ומצות החג ואין תוקעין בו משום גזירה שמא יעבירונו, וקמפרש ואזיל סיבת הדבר שיש מקום לחשוש, כי חוק לישראל הוא, חוק היינו לימוד התורה על דרך הכתוב (שמות מו, כה) שם שם לו חוק ומשפט, וכן נאמר (ויקרא כו, ג) אם בחקותי תלכו וגו' ופירש רש"י שתהיו עמלים בתורה, והיינו דרך על ידי העסק בחוקי התורה אפשר להיות בבחינת ישראל ולהיות זהיר בקיום משפט לאלקי יעקב, היינו שאר מצוות ומשפטי התורה, אבל בלי עסק התורה אין לו אדם חלק באלקי יעקב, וכאמור דהפורש מן התורה הולך ומדבק בעבודה זרה רח"ל ויוצא מדרגת ישראל והריהו כעכו"ם. ולכן זה שבטל מן התורה ולא למד הלכות תקיעת שופר משך כל חודש אלול ועד עצם היום הזה, קרוב הדבר מאוד שיכשל באיסור שבת החמור, ועל כן מכוסה בו מצות תקיעת שופר.

*

זהו שאמר הכתוב, אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לכוון כוונת התרועה תורה ע' דמורה על לימוד התורה, ויודעים כי ה' באור פניו, דהתורה נמשלה לאור כנ"ל, ושרק בכח התורה, יהלכו, אפשר להיות במדרגת הולך בקיום המצוות. ודרש על כך רבי יאשיה במדרש, אשרי העם אלו ישראל, ועל דרך כי חוק לישראל כנ"ל, דרך על ידי לימוד התורה הנרמז בתרועה אפשר להיות בבחינת ישראל, ועל זה ישראל מתוודין ועושין תשובה.

וישראל מרצים את בוראם בתרועה, כי יש בזה גם מליצת יושר דרך מחמת רוב המניעות והטרדות

כדי שיהא רגיל וילמד את אומנות התקיעה בצירוף הדינים וההלכות השייכים לתקיעת שופר, ואילו אדם זה שבצמצום היום של ראש השנה עדיין אינו בקי הרי בהכרח שבמשך כל החודש הסיה דעתו מכל ענין התקיעות, וגם לא שת לבו לסדר לעצמו סדר והלכות התקיעות, ורק בהגיע יום ראש השנה נתעורר מתרדמתו והולך אצל בקי ללמוד. ומכיון שהאדם הזה בטל מן התורה, לכן עלול הוא מאד להיכשל בכל חטא שבעולם, וכמו שאמרו (ספרי, פרשת עקב, פיסקא מג; מובא ברש"י, דברים יא, מז) שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודה זרה, ולא לחינם חששו בו שמא יכשל ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים ויעבור על איסור שבת החמורה כעבודה זרה (רש"י, חולין ה, א ד"ה אלא לאו).

ויודע מצדיקים בדרדוק לשון חז"ל (ראש השנה כט, ב) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, דראש השנה שחל בשבת הוא יום טוב ושמחה לישראל. ולהנ"ל יש לומר דנקט יום טוב דאין טוב אלא תורה (ברכות ה, א), ובשבת קודש שבו תקנו חז"ל שלא לתקוע נתגלה ונתברר גודל מעלת סגולת לימוד התורה אשר רק היא יכולה להציל את האדם מן החטא ולשומרו מכל רע, וכן נלמד מזה חומר עון ביטול תורה שהיא סיבת כל המכשולות, ואשר על זה היא בקשתנו ביום זה כיון שהיא כוללת את כל הבקשות שימלא ה' משאלות לבנו לטובה.

ויורמז בכתוב ת'קעו ב'חודש ש'ופר, וכנ"ל דהוא ר"ת שב"ת, אשר אז בכסה ליום חגנו, שמכוסה בו ענין

התפארת שלמה הנ"ל אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי. או יאמר, ותוקעין לפני הקב"ה, שכל בקשתם אינה לצורכי הגוף אלא לצורך גבוה, וזאת כי יודעים המה דהבטלה מן התורה גרמה להם ליפול ולירד למצב כה שפל, אזי כיון דבבקשה על לימוד התורה כלולים כל הברכות כנ"ל, לכן עומד מכסא דין ויושב בכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת הרחמים, וכותב להם שנה טובה ומתוקה כדי שיוכלו לעסוק בתורה.

נכשלו בעון ביטול תורה הנרמז בתרועה, והיא שגרמה להחמיאם ולהוסיף חמא על פשע, ובאמתלא זו הם מרצים את בוראם ועומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים.

ועל דרך זה יבואר גם כוונת יהודה ברבי נחמן במדרש, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה, רצ"ל לדון אותם על כל דבר פשע, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, רצ"ל שכל בקשתם ושאיפתם ביום הקדוש הזה הוא להיות לפני הקב"ה, וכדברי

בשולחן הטהור יום ש"ק א' דראש השנה

בחזו' לארץ בטומאת ארץ העמים, אשר שם עלולים להיכשל. ולכן מחורבן בית המקדש ואילך נתבטל לגמרי תקיעת שופר בשבת מחשש שמא יעבירונו, כיון שמאז נתגבר ביתר שאת כח הסמרא אחרא והטומאה.

ויורמז במסורה, זכרון תרועה, ודרש רבי לוי (שם) דקאי אשבת דאז רק זכרון תרועה ואין תוקעין בפועל במדינה, ורק מלפנים במקום המקדש היו תוקעין, אבל לעת כזאת אין זכרון לראשונים ואין תוקעין כלל, וסיבת הדבר כי אין זכרון לחכם עם הכסיל, דמשחרב בית המקדש נתגבר ביותר כח הרשעים והכסילים יחד עם טומאת ארץ העמים, ועלולים לבוא לידי חילול שבת ח"ו, ולכן אין תוקעין בשופר.

במסורה ג' פעמים זכרון, זכרון תרועה (ויקרא כג, כד), אין זכרון לראשונים (קהל א, יא), כי אין זכרון לחכם עם הכסיל (שם ב, טז). וצריך ביאור הרמז בזה.

בהקדמ יבואר הענין שאמרו חז"ל (ראש השנה כג, ב) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה וכו' גזירה שמא ימלטנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, וענין זה צריך ביאור דאמאי לא סמכינן שתגן עליו זכות המצוה שלא יכשל.

ויש לומר דבמקום המקדש אשר ה' ישכון לבטח עליו, בוודאי שם היתה זכות המצוה מנגת שלא יכשל באיסור, מה שאין כן במדינה שיש התגברות הקליפות והרשעות, ומכל שכן

מהקדושה ובני אדם מאבדים את המדרגות הללו וחוזרים לסורם. ויורמו עוד במסורה, דמאותו מעם שאמרו חכמים שיהא רק זכרון תרועה אבל אין תוקעין בפועל, לכן גם אין זכרון לראשונים, שלא נשאר רושם וזכר מהימים הקדושים, כי אין זכרון לחכם עם הכסיל, הדומאת ארץ העמים והתגברות הקליפות והסמרא אחרא המה בעוכרנו להעביר מאתנו רושם זכרון התרועה של הימים הקדושים.

ויש לומר דמטעם זה מתענים מיד למחרת ראש השנה, כי בראש השנה אנו מתבוננים ומרגישים ביותר את גודל מרירות החורבן, אשר עמא דארעא אולא ומדלדלא עד שבאנו לידי מצב כזה שאסרו לתקוע בשופר בשבת מחשש מכשול בחטא, ולכן מתענים.

ודין גרמא דאף שבימים הקדושים כל אחד מישראל מפשפש במעשיו וחוזר בתשובה, אף על פי כן כשעוברים הימים הקדושים כמעט ואין נשאר רושם

במעודה שלישית יום ש"ק א' דראש השנה

באכילת בשר ושתיית יין גורם לכל מרעין בישין, ועל זאת מה לנו להתעורר בכך, ובפרט ביום החג הקדוש הזה שהוא יומא דדינא, בו מלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו ויאמרו הנה יום הדין. וכעין דברי התוספות (כתובות קד, א ד"ה לא נהנית) מהמדרש (תנא דבי אליהו רבה פרק כו), עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. ורק ביום טוב הותר זאת כמו שנצטוונו (דברים מז, יד) ושמחת בחגך וגו', ובגמרא (פסחים קט, א) רבי יהודה בן בתירא אומר, בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר וכו', ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין וכו'. (וע"ע בשפע חיים, חידושים ופלאים לירח האיתנים, דרוש ג, אות ב ואילך; דרוש מז, אות ה; דרוש יז, אות ח-ט; דרוש כב, אות ה).

ואם כן, כאשר נולד לנו ספק אם זה היום ראש השנה נתקדש ויום טוב

הנה כבר מילתנו אמורה אמש בליל יום טוב, בדברי הטור (או"ח סימן תקצו), ואוכלין ושותין ושמחין ואין להתענות בו כלל וכו', ויישבנו דעת הראשונים דמצוה להתענות, דבימי אלישע וכן בימי אלקנה וכן בימי עזרא נתעבר החודש, ואכלו ושתו ביום ראשון שאינו יומא דדינא (ראה לעיל בדרוש).

והנראה לי עתה להוסיף בזה, על פי מה ששינינו (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. וכן אמרו חז"ל (ברכות לב, א) אין ארי נזהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר וכו', היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני בישוי וכו' [מילוי הכרס הוא ממיני חמאים הרעים - רש"י]. הוי אומר שהריבוי

א, ז; הלכות נדרים ג, ט; ובבית יוסף אור"ח סימן תיח; וע"ע מזה בשו"ת דברי יציב, אור"ח סימן קפג, וי"ד סימן רלו ס"ק ד עש"ה, ובמור ושולחן ערוך (אור"ח סימן תימ, א) דמצוה להרבות בסעודת ראש חודש (ועיין שו"ת דברי יציב, אור"ח סימן רצו ס"ק ט), ואפילו הכי לא משמע בשום דוכתא דגם בלילה יהיה חיוב סעודה, ועל כרחק משום דאין מקדשין החודש בלילה ולכן אין אז חיוב סעודה (וע"ע מזה בשו"ת דברי יציב, י"ד סימן רלו סוף ס"ק ד; וע"ע בשמואל א' ב, כז; ובשו"ת משנה שכיר, ח"ב סימן קמז בשם הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט ז"ע), כיון דעדיין הדבר ספק אולי לא יקדשו למחר, ומכל מקום דייקא בראש חודש התקינו לעשות סעודה ביום ולא בלילה, אבל ביום טוב לא מציינו בשום מקום שיהיה חילוק בין היום ללילה לענין שמחת יום טוב, זולת בחמץ בערבי פסחים שכך גזרה תורה וכן"ל, והבן.

ומעתה מה שהביאו הפוסקים (עיין טור אור"ח סימן תקצז) לענין ראש השנה ראייה מעורא שאמר לכל העם (נחמיה ה, י) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוכם, יש לומר דשם באמת לא רצו לאכול ולשתות, כיון שהיה זה ביום א' דראש השנה, כאמור (שם פסוק ב) ביום אחד לחודש השביעי, ואז עדיין היה ספק אולי לא יקדשו את היום, וגם הוא לא אמר שיאכלו דייקא אז, כיון שאינו ברור עדיין שיקדשו היום, אבל יכול להיות שכן יקדשו, ולכן אמר להם, אל תתאבלו ואל תבכו (שם פסוק ט), שלא יהיו בעצבות, כי שמא יקדשו היום, וגם לא לאכול ולשתות

הוא, אם לא, אזי לחומרא ניזיל מבלי להרבות בבשר ויין. ומהאי טעמא יש לומר במה שכתב הפני יהושע (כתובות ה, א על התוספות ד"ה אלא מעתה) דגם לשיטת הפוסקים דמצוה להתענות בראש השנה, אבל בסעודת ליל א' דראש השנה מותר לאכול עי"ש, כיון שאז עדיין אינו יומא דדינא דהלא אין מקדשין החודש בלילה.

ולדרכנו יש לומר, דהנה יומא קמא דראש השנה הוא ספק דשמא לא יקדשו בית דין את החודש, ורק משום דלא ליתי לזולתי אמרו שגומרים אותו היום בקדושה ונוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש (ראה במשנה ראש השנה ל, ב וברש"י שם). אבל להתיר אכילת בשר ושתיית יין בהך יומא, זה בודאי אין לנו לעשות, דשמא לא יקדשו החודש ונמצא דעדיין חול הוא, וכדי להתיר בשר ויין מוכרח שנדע בו שבודאי יום טוב הוא, וזה רק ביום השני.

ואפילו ביום הראשון כשכבר באו עדים וראו הבית דין שבודאי יקדשו היום, עדיין אין להתיר בשר ויין, כי הלא אמרנו שבליילה עדיין היה הדבר ספק אולי לא יקדשו ואסור בבשר ויין, ואם נחייבם אז בבשר ויין, אזי יהיו דיני היום טוב חלוקים לחצאין ביממא גופא מאז שבאו עדים, ואשר רק לגבי ערכי פסחים אמרינן כן שמקצת היום מותר בחמץ ומקצתו אסור משום אך חלק (עיין פסחים ב, ב; ה, א), אבל כאן לא אמרינן הכי.

ובזה נראה לומר, דהנה כנודע שיטת הרמב"ם דאיסור תענית בראש חודש הוא מן התורה (עי"ש בהלכות תעניות

ביכלתנו לעשות כמעשהו בהקיץ אחד מני אלף ממה שהוא ז"ל היה מתקן בשניתו'. וזה גם הענין שכתב במור וקציעה (סימן תקפא) בדבר קיום מצות עונה בראש השנה, ומביא ראיה מפקידת אמותינו שרה רבקה רחל וחנה עיי"ש. ולהנ"ל אין ראיה מחנה ואלקנה איש האלקים (שמואל א' ב, כו וברש"י שם) שאכלו בראש השנה (שמואל א' א), כיון שכל מעשיהם היו בקדושה ובטהרה, וכדברי המטה אפרים הנ"ל, ואי אפשר להביא ראיה מכך שהם אכלו וכן ממה שאמר עזרא, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו', כי לקדושים אלו ראשונים כמלאכים אשר כל מעשיהם באכילה ושינה היה לשם שמים, בודאי הכל היה חלק מעבודת ה' והותר להם, אבל אלו שכוונתם לתאוות ולמלא כריסם, בודאי מצוה להתענות.

בזה יפורש הכתוב (תהלים פא, ד-ה) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב. שהכתוב מתמה, אם תקעו בחודש שופר, היינו שכבר נכנס החודש והוא יום טוב, יום תרועה, אם כן אמאי, בכסה ליום חגנו, מדוע היום טוב מכוסה אז ואין אוכלין ושותין בו כבשאר ימים טובים, על כך ממשיך הכתוב ואומר, כי חוק לישראל הוא, חק לישנא דמוזני הוא (ביצה טו, א), ועל זה גופא משפט לאלקי יעקב, האם כיוון באכילתו ובמעשיו לשם שמים, ולכן אין לנו להתעדן ולאכול ולשתות ביום הזה כבשאר ימים טובים.

שמא לא יקדשו, ורק לפנות ערב (עיין שם פסוק ג, מן האור עד מחצית היום וגו'), אז אמר להם, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו', שאז הוא בכלל תוספת, ובליילה כבר הותר. (וכן מוכח מהגמרא (ביצה טו, ב) במעשה רבבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב, ורק לפנות ערב אמר לתלמידיו שנתרו בבית המדרש, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וכו' עיי"ש). וביום השני שאז כבר בודאי יקדשו כבר יהיה יום טוב, ואז בודאי מותר להם לאכול ולשתות, ודו"ק.

ובאמת יש לומר עוד שזה שאמר להם לכו אכלו משמנים וגו', זה היה ביום השני, שאז היה אחד לחודש השביעי, דהרי היום הראשון היה ל' אלול ודו"ק. וגם יש לומר דוולת זה גם כן אין ראיה מימי עזרא, לפי דברי הירושלמי (מובא בדרכי משה רמ"א וט"ז או"ח סימן תקפג, ג) מאן דרמיך בריש שתא דמיך מוליה, ולכאורה הלא אדרבה כי הנה אמרו (ילקוט ראובני, פרשת ואתחנן, אות קמח; של"ה חק, מסכת שבת פרק גר מצוה, אות ג) שינה בשבת תענוג, והלא שמחה גדולה מתענוג (עיין מהר"ל, סוף הלכות יו"ט מספר הגדולה; שו"ת חתם סופר, או"ח סימן קסח), ואם ביום טוב חייבים בשמחה, כל שכן בשינה שהיא פחותה משמחה, ואמאי לא ישן בריש שתא.

ברם פשר דבר הוא כמו שכתב במטה אפרים (סימן תקצח, א באלף למטה ס"ק א) על המובא שהאר"י ז"ל היה ישן בראש השנה אחר חצות הלואי שיהיה

דרשה לפני תקיעת שופר – יום ב' דראש השנה

ובמקראי קודש בקריאת היום (בראשית כב, ב), ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה וגו', וצריך ביאור למה נצטווה לילך אל ארץ המוריה ולא נתנסה באותו מקום אשר עמד שם, ובהמשך הכתובים (ד-ה) ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק, ויאמר אברהם אל נערי שבו לכם פה עם החמור וגו', ויש לבאר למה דייקא אז אמר להם שבו לכם פה. וחז"ל (יבמות סב, א) דרשו עם החמור עם הדומה לחמור, וצריך ביאור מה עניינו לכאן.

ובמצות היום של תקיעת שופר מצינו בחז"ל (ראש השנה לה, א) שלמדו מספר התקיעות בגזירה שוה ממדבר, ותקעתם תרועה וגו' ובהקדיל את הקהל וגו' (במדבר י, ה-ז) עיי"ש בסוגיא, וכל דרשות חז"ל הם בדקדוק ובכוונה, ויש לבאר מה שנלמד ענין התקיעות מחצוצרות שבמדבר דייקא.

עוד נקדים מאמרם ז"ל (יומא כח, א), אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה, אם הגיע הרואה אומר וכו' האיר פני כל המזרח עד שבחברון, ובהמשך הגמרא (שם, ב) הביאו גירסת הברייתא, האיר פני כל המזרח עד בחברון ויצאו כל העם איש איש למלאכתו. והוא פלאי מה שהזכירו ענין המלאכה במקום המקודש לפני שחיטת התמיד, ובפרט דמסכת יומא עוסקת בעבודת יום הקדוש ובלאו הכי אינו יום מלאכה. ובירושלמי (יומא, פרק ג, הלכה א)

במדרש (ויקרא רבה כט, ג) יהודה ברבי נחמן פתח, עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מז, ו), בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, מאי טעם עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקדוש ברוך הוא, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים, אימתי בחודש השביעי.

ולחלץ במדרש (שם, ד), אמר רבי יאשיה, כתיב (תהלים פט, מז) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן וכו' ואמרת אשרי העם יודעי תרועה וכו', אלא אשרי העם אלו ישראל שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, מה עושה הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים (עיי' בני יששכר, מאמרי תשרי, מאמר ג, אות יב).

עוד במדרש (דברים רבה ב, יא), אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם כשתהא רואה בניך בצער ואין מי שיבקש רחמים עליהם, מיד ענה אותך, אמר לו הקב"ה, משה חייד בכל שעה שיקראו אותי אני אענה אותם דכתיב (דברים ד, ז) כה' אלקינו בכל קראנו אליו עכ"ל, וזקה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי תשרי, מאמר ב, אות ו) הביא דברי המדרש ועיי"ש מה שכתב ליישב הדקדוקים לדרכו בקודש.

עד לבחינת חמור, ואמר להם שבו לכם
פה עם החמור, עם הדומה לחמור.

ולבן ביום ראש השנה אנו מזכירים
ומעוררים את מעשה העקידה, כי
משם רואים כמה מלטול הדרך גורם,
ובזה אנו מבקשים מאבינו שבשמים (פיוט
במוצאי מנוחה, יום א' דסליחות) פנה נא אל
התלאות ואל לחטאות, כי אך ריבוי
הנדודים והגלויות גרמו לנו לירד וליפול
כל כך. ובמדרש (בראשית רבה נז, ב) על
הפסוק וירא את המקום מרחוק, ראה
שעתיד המקום לירחק מבעליו וכו',
והיינו דכיון שיהיו נתונים בגולה יתרחקו
מאת המקום ב"ה, ואם אחר מהלך
שלושת ימים בלבד כבר נטרד אברהם
מטורח הדרך, מה יעשו בניו הנעים
וגדים בארצות גלותם זה י"ח מאות ופ"ח
שנים בגולה אחר גולה בין העמים.

*

איתא בספה"ק נועם אלימלך (פרשת
ארא, ד"ה א"י ש-די) בכיבוד
מאמרם ז"ל (ברכות ג, א) משמר שלישי
אשה מספרת עם בעלה וכו', ופריך מאי
קחשיב אי סוף אשמורה וכו' ימא הוא,
וז"ל, וכי נמצא איש כזה שידבר אז
בדברים בטלים ולא ישים אל לבו כי עת
לחננה ובא מועד להתפלל תפילת
השחר, ומתריך לא צריכא אלא למאן
דגני בבית אפל, מוכן ממילא הוא הכסיל
אשר בחושך הולך וגני באפילות באין
משים אל לבו יראת הבורא ברוך הוא,
עבלה"ק עיי"ש.

נמצא דבהאי היום הקטרוג מתגבר
על אותם השקועים בשינה
ואינם שמים יראת ה' על לבבם. ולכן

איתא, שהזכיר חברון בכדי להזכיר זכות
אבות.

*

נראה לבאר על פי מה ששמעתי מכ"ק
אאמו"ר זי"ע, שפעם אמר לו
זקה"ק בעל ייטב לב זי"ע, מתקנא אני
מאד בדודך הרב משינאווא, שהוא בכל
מקום שהולך הוא עובד את ה', וגם
בהיותו בדרכים אין לו שום מירדה
ומניעה, ואילו אני הנני כמו שעון קיר
שאי אפשר להזיזו ממקומו, דכשאיני
יושב בביתי אין לי שלווה ומנוחת הדעת
וזה מונע אותי מעבודת ה', עכדה"ק.
ואם בארזים נפלה שלהבת מה יענו אזובי
קיר, ולא יפלא מה שנפלנו לבירא
עמיקתא אחר כל המלטולים והנדודים
שהובילו אותנו גולה אחר גולה, מהכא
להתם ומהתם להכא, ממדינה אחת
לחברתה, עם כל היסורים והצרות
וההרפתקאות שעברו עלינו, ומלטולי
דגברא קשין (כתובות כה, א), והמה היו
בעוכרינו ליפול מטה מטה.

ויש לנו ללמוד מזה דגם מה שנצטווה
אברהם אבינו לילך מביתו ומקומו
אל אחד ההרים, גם זה היה חלק
מהנסיון, כי בבית אין זה רבותא כל כך
אם עומד באמונתו באהבת איתן, אך
בואת יבחן אם גם בלכתו בדרך יעמוד
בנסיון וצדיק באמונתו יחיה, שכן מטבע
טורח הדרך להחליש את האדם
מדביקות ועבודת ה'. ואכן ביום השלישי
וירא את המקום מרחוק, קאי על
הקב"ה מקומו של עולם, שבדרך של
שלושה ימים בלבד כבר נתרחק קצת
מלפני ה' לפי גודל ערכו ומדרגתו, ואילו
נערינו ירדו ונפלו לגמרי ממדרגתם והגיעו

וכיון שהוא משתתק אומר הקב"ה מיכאל נשתתק ואין אתה מלמד סגוריא על בני, חייך שאני מלמד וכו' ע"כ. וכן הוא בגמרא (סנהדרין צח, ב) ומאי ונהפכו כל פנים לירקון (ירמיה ל, ו), אמר רבי יוחנן, פמליא של מעלה ופמליא של מטה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי היאך אאבד אלו מפני אלו עיי"ש.

ובעת כזאת אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, שהוא יודע תעלומות סתרי כל חי ורואה בצורותינו לאורך הגלות ואת תוקף השעבוד שגרם לסתום עיניהם ולבם של ישראל, שהרי אף המלאכים כשירדו לארץ לזמן מועט נפלו וקלקלו מעשיהם (עין בראשית ו, ב; בראשית רבה סח, יב; יומא סו, ב), ומה יעשה עם ישראל המפוזר ומפורד בין העמים זה קרוב לב' אלפים שנה. ובאמת לא זו נסתם פי משטינו ומקמרגנו כי אין ממש בדבריהם. וזה שאמר, אני דייקא מדבר בצדקה ורב להושיע, כי אני יוצרם ומכיר חלישות כח האדם ומזנו ואת מנת היסורים וסבל הצרות שהוטל עליהם, ועל כן אצדיק אותם ביום דין.

*

בן אמרו חז"ל (ברכות לב, א) אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל, חד דכתיב (מיכה ד, ו) ואשר הרעותי, וברש"י, אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע ע"כ. ומשל למה הדבר דומה, לבן מלך שחטא ומרד באביו, ומסרו אביו המלך לאיש שומר ורודה שיעניש אותו על חטאו, והלה הפליג על המדה יותר מדי והכהו מכה רבה, וכן המלך ברצותו לשכך את

בשעה זו של אשמורת הבוקר כאשר הגיע זמן שחיטת התמיד, שאז עלול להתעורר הקטרונו, הוצרכו להזכיר ולעורר זכות ישיני חברון, אשר מראש צורים אראנו אברהם אבינו ע"ה לפי גודל מדרגתו נגדם לו ירידה מטלטול הדרך, ובה נתעורר מליצת יושר ולימוד זכות על ישראל קדושים ששעבוד מלכויות וטלטול הגלויות מונע בעדם לעשות רצון אביהם שבשמים. והוסיף ואמר, ויצאו כל העם איש איש למלאכתו, לרמוז דגם קושי שעבוד הפרנסה הכביד על צווארם וגרם להם טירוף הדעת.

*

הנה דרכם של מלאכי מעלה להיות מליצי טוב ויושר בעדנו, אבל באחרית הימים יתגבר מענת המקטרגים ביותר עד שלא יהא מליץ יושר מול מגיד פשע, כי אף המליץ הטוב מלאך מיכאל ידום בעת ההוא, כמו שנאמר (דניאל יב, א) ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא, ופירש רש"י ישתתק כאלם שיראה הקב"ה דן בעצמו ואומר היאך אאבד אומה גדולה כזו בשביל ישראל.

ובן איתא בילקוט (ישעיה סג, רמז תקו) על הפסוק (ישעיה סג, א) אני מדבר בצדקה רב להושיע, לעתיד לבוא באים שרים ומקטרגים על ישראל ואומרים לפני הקב"ה, רבוננו של עולם וכי יש לפנך משוא פנים, אם אלו עובדי אלילים אף אלו וכו' מפני מה הללו יורדין לגיהנם והללו אין יורדים, באותה שעה מיכאל סניגורן של ישראל משתתק וכו'.

מי שיליץ יושר ויבקש רחמים עליהם, מיד ענה אותם אתה בעצמך. אמר לו הקב"ה, משה חייד, הלא אתה מסרת נפשך וחייד עליהם כשאמרת (שמות לב, לב) ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, וזאת אף לאלו שהגיעו למצב שפל וגרוע שחטאו בעגל, ובזכותך בכל שעה שיקראו אותי אני אענה אותם, רצ"ל אף אם רק לשעה יקראו אותי ויעסקו בתשובה, ואף גם שיקראו אותי בקריאה בעלמא ולא ידעו להתפלל כרת, אפילו הכי אני אענה אותם ולא אשמע לדברי המקטרגים, כי יודע אני את ריבוי המלטולים והצרות שבאו עליהם, ולא עוד אלא שאף אני אתחרט על שגרמתי להם ובראתי יצר הרע ואעשה תשובה על כך, וכמו שכתב הרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש, פרשת נצבים, ד"ה ושב ה') לדרכו בקודש.

וזהו גם הרמז במה שלמדו תקיעת שופר ממסע בני ישראל במדבר, דגם שם רואים דאף שלא היה חסר להם מאומה וכמאמר הכתוב (דברים ב, ז) כי ה' אלקיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדול הזה זה ארבעים שנה ה' אלקיך עמך לא חסרת דבר, והונחו כצאן ביד משה ואהרן, אף על פי כן כשנתנסו באיזה נסיון מיד התלוננו עדת הקהל, וזאת מחמת שהיו מטולטלים בדרך בארץ לא זרועה.

ודבר זה אנו מעוררים בתקיעת שופר, ללמד זכות על רוע מעשינו כי זה קרוב לב' אלפים שנה שאנו טרודים ומטולטלים מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, והצרות והגדודים העבירו אותנו על דעתנו.

מכאוביו נתן עינו בכוס והתחיל לשותת יין ולהשתכר. ויתיצב הממונה לפני המלך להלשין על בנו שהוא מתנהג כבזיון ומתגולל באשפתות. אמנם תחת שיכעס המלך על הבן נכמרו רחמיו עליו בחשבו, אוי לי כמה יסורים נוראים עברו על בני יקירי עד שהעבירו אותו על דעתו, ואז לא זו בלבד שאינו שומע לדברי המקטרג אלא מעניש אותו על שהכביד בעונשו כל כך.

והנמשל בזה על ישראל קדושים בני המקום, שכאשר באים המקטרגים להלשין עליהם ולקטרג על מעשיהם עד כמה ירדו ונפלו למצב כה ירוד, אזי תחת שיתגבר הקטרוג על בני ישראל גוער הקב"ה במקטרגים עצמם על שכל כך הרבו להביא על בניו אהוביו יסורים ותלאות, אשר דין גרמא שנפלו והגיעו למצב כזה.

וירמז בלשון הפיוט (ונתנה תוקף), ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין, שהמלאכים המקטרגים אחזו בהם חיל ורעדה כאשר בא ה' לפקוד על צבא מרום בדין, בידעם כי לא יזכו בעיניך בדין ויענישו אותם על מה שעוללו לבני ישראל, ואכן על ידי זה נתעורר מליצה בשעה אשר וכל באי עולם יעברון לפניך בבני מרון, כי הדין יתהפך ויבוא על המסמינים.

*

לבן כאשר אמר משה רבינו לפני הקב"ה, כשתהא רואה בנך בצער ואין מי שיבקש עליהם רחמים, היינו שאף בין המלאכים ומכניסי רחמים אין

*

(בראשית לב, כט), וישראל ל אתוון ל"י
רא"ש (שער הפסוקים, פרשת ויצא, ד"ה ויאהב
יעקב), ורצ"ל דאם יהיו לראש ברום
המעלות בגשמיות, אזי יתעלו ברוחניות
להשתרר ולהגיע למעלה ממדרגת
המלאכים. ובדברים האלה ישראל
מרצים את בוראם בתרועה, ועומד
מכסא דין ויושב בכסא רחמים.

ויבואר עוד כוונת דברי יהודה ברכי
נחמן במדרש, בשעה שהקב"ה
יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה,
כי אין מליץ יושר מול מגיד פשע, ובשעה
שישראל נוטלין את שופריהן, הנלמד
מהמסעות והטלטולים במדבר, ותוקעין
לפני הקדוש ברוך הוא, לפני מלשון
קודם, כמו שכתב הט"ז (אורח חיים סימן
תקפה, ס"ק ז) על הפסוק (תהלים צח, ו)
הריעו לפני המלך ה' עיי"ש, והיינו
שבתרועתם מעוררים בני ישראל
שכביכול הבואר כל עולמים יתקע אף
הוא אחריהם כאשר יעשה תשובה
ויאמר אני גרמתי להם וכנ"ל, כי הלחץ
והדחק העבירו אותם על דעתם ועל
דעת קונם. ובכן מתמלא עליהם רחמים
ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין
לרחמים.

זהו שאמר הכתוב, אשרי העם יודעי
תרועה, שיודעים כוונת התרועה
הנלמדת מדור המדבר, ותרועה דייקא
שמורה על הנסיעה וטלטול הדרך, שכן
התרועה בחצוצרות היה למסע המחנות
כמבואר בכתובים (במדבר י, ב), ובכך
מראים לפני השי"ת ואומרים, ראה נא
בענייני שרוב הצרות שבאו עלינו גרמו
לנו ליפול כל כך ולבוא לידי חטא.
והתרועה הוא גנוחי גנח וילולי יליל (ראש
השנה לד, א), שאנו גונחים מרוב הצרות
והטלטולים שהם גרמו לנו למעשה
העבירות שאנו מייללים ובוכים ומתוודים
עליהם.

והמשיך הכתוב, ה' באור פניך, דרך
אם יסולק החשכות ונוכה
לאור פני מלך חיים להיות איש תחת
גפנו ואיש תחת תאנתו, אז יהיו כולם
בדרגת יהלכון, ועל דרך הכתוב (זכריה ג,
ו) ונתתי לך מהלכים בין העומדים
האלה, שיהיו הולכים ומתעלים
במדרגתם למעלה ממלאכי מעלה.

ואמר המדרש כביאור הכתוב, אשרי
העם אלו ישראל, המורה על
מדרגת כי שרית עם אלקים ועם אנשים

בשולחן המהור יום ב' דראש השנה

מעם עלה אלקים בתרועה, ובשעה
שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין
לפני הקדוש ברוך הוא, עומד מכסא
הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה'
בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים

במדרש (ויקרא רבה כט, ג) יהודה ברכי
נחמן פתח, עלה אלקים
בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מז, ו),
בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב ועולה
על כסא דין, בדין הוא עולה, מאי

רבות ורעות מחבלי משיח, עיי"ש דבה"ק.

ולבן מה שבספרים הקדושים נכתבו כמה רמזים לזמנים על עת קץ, בוודאי לא לשוא נאמרו ח"ו, ובאמת היו כל אלו זמני פקידה, אבל מכיון שקודם הגאולה השלימה בהכרח שיהיו חבלי משיח, ממילא נעשה עת צרה גדולה מאד, ועם ישראל נאנח וצועק בצר לו, והצדיקים ברחמם עליהם התפללו בעדם, ואז השיב ה' ימינו אחר ונדחתה הגאולה לזמן מאוחר יותר, וכן חוזר וגשנה הדבר תמיד.

ועל זה אנו מבקשים (בברכת זכרונות) ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים, שהישועה תהיה ברחמים וממילא לא ירחו אותה עוד ועוד. וכן מבקשים בליל ראש השנה, שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, שההטבה תהא במתיקות וגם יגון ואנחה. ויפורש גם בקשתנו שנהיה לראש ולא לזנב, דלכאורה זהו כפל לשון, אלא המכוון שלא נצטרך להיות מתחילה לזנב כדי שנוכח אחר כך להיות לראש, אלא שתבוא הישועה בלי חבלי משיח ונהיה לראש מבלי שנהיה מקודם לזנב.

וזהו ענין שברים תרועה גנוחי גנח וילולי יליל (ראש השנה לד, א), גנוחי גנח על אריכות הגלות, ובד בבד ילולי יליל על חבלי המשיח המתרבים כאשר מתקרב ובא זמן הגאולה. וזהו אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים המכוון בתרועה שרומז על ריבוי הצרות וחבלי משיח, ומבקשים שתהיה הגאולה באופן של ח' באור פניך יהלכון, רצ"ל מתוך רחמים ובלי יסורים וצרות, וכמאמר הכתוב (ישעיה נב, יב) כי לא בחפזון תצאו

ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים, אימתי בחודש השביעי עכ"ל.

ולהלל במדרש (שם, ד) אמר רבי יאשיה, כתיב (תהלים פט, מז) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן וכו' ואמרת אשרי העם יודעי תרועה וכו', אלא אשרי העם אלו ישראל שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, מה עושה הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים (עין בני יששכר, מאמרי תשרי, מאמר ג, אות יב).

עוד נקדים מהמדרש (דברים רבה ב, יא), אמר משה לפני הקב"ה, רבנו של עולם כשתהא רואה בניך בצער ואין מי שיבקש רחמים עליהם, מיד ענה אותן, אמר לו הקב"ה, משה חייך בכל שעה שיקראו אותי אני אענה אותם דכתיב (דברים ז, ז) כה' אלקינו בכל קראנו אליו עכ"ל, וזקד"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (שם, מאמר ב, אות ו) עמד על דברי המדרש בכמה דקדוקים ועיי"ש מה שתירץ לדרכו.

ויבואר על פי מה שכתב בחתם סופר (הפמרת פרשת שופטים, ד"ה מה נאוו) לפרש הכתוב (ישעיה נב, ח) קול צופיך נשאו קול יחדיו וינגנו וגו', ותוכן דבריו דבאמת היינו יכולים לזכות זה מכבר להיגאל מגלות המר הזה, אלא שגאולה כזו תהיה רק גאולה זמנית כמו שהיה בגלות הקודמים, אבל הצדיקים אינם חפצים בכך, וכל רצונם שיהיה גאולה שלימה ונצחית, והם מוכנים להמתין לזה אף שימשך יותר זמן, ואף שבעבור זה יסבלו במשך הזמן הזה צרות

ובמנוסה לא תלכון כי הלך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל.

והנה ידוע דבזמן הגלות בני ישראל הם בבחינת השם יעקב המורה על עקב ושפלות, ובגאולה העתידה יתעלו למדרגת ישראל בבחינת שררה על דרך הכתוב (בראשית לז, כט) כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל. ולכן הוסיף המדרש, אשרי העם אלו ישראל דייקא, שהם מבקשים על זמן הגאולה שיהיו אז בבחינת ישראל, אבל יחד עם זאת הם יודעים לרצות את בוראם בתרועה, רצ"ל שמבקשים שהגאולה תהיה באופן של באור פני מלך חיים ולא באופן של גנוחי גנה וילולי ליל.

בזה יבואר המדרש, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, רצ"ל כאשר כביכול בא להתעלות על כסא מלכותו להיות השם שלם והכסא שלם כאשר יבוא עת דורים ויהא בהכרח להביא לימות המשיח למען כבוד שמו, אזי בדין הוא עולה, שהרי לפני הגאולה צריכים להיות חבלי משיח. ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, והיינו שמריעין לפניו גנוחי גנה וילולי ליל כי תש כוחם מלסבול את תוקף הצרות, אזי עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, להביא את הגאולה במדת הרחמים ובשובה ונחת וישעון.

*

בהאמור יבואר ענין אמירת זכרונות אחר מלכיות, כי בשעה שמבקשים ואומרים מלך על כל העולם כולו בכבודך וכו', מתעורר רצון

העליון להביא את הגאולה מיד ובכל אופן שיהיה, ולכן תיכף מוסיפים ואומרים אתה זוכר מעשי עולם ופוקד כל יצורי קדם וכו', ובקשתנו שהגאולה תהיה ברחמים ותכלול כל אחד מעם ישראל, ולא שיהא באופן של ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה (ירמיה ג, ד), וכמו שאמר הרה"ק מראפשיץ זי"ע, לשליש ולרביע לא שמענו, דאם יחסר אפילו רק שלישי או רביעי יהודי, אין אנו רוצים לשמוע מהגאולה (עיין שפע חיים, ראש השנה, מאמרי קודש, מאמר פה), ואין אנו מוותרים על שום נפש מישראל.

ולכן מיד לאחר ראש השנה מתענים ביום צום גדליה, מחשש שמא בראש השנה נתעורר בשמים להביא את הגאולה בחבלי משיח, ויהא ח"ו מיתת צדיקים, ולכן עומדים בתענית על מות גדליה ללמדנו ששקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו (ראש השנה יח, ב), ולהראות דגם זה הוא בלתי אפשרי וקשה מאד עבורנו.

וידוע העובדא מהרה"ק הרבי ר' בער זי"ע ממעורייטש, שפעם באו תלמידיו להשתטח על קברו לבקש שיפעל לבטל איזה גזירה רעה שגזרה המלכות על ישראל. ובלילה נגלה אליהם רבם ואמר להם, הלא אמרתי לכם שתבקשו על אריכות ימי, כי כל זמן שהייתי בעולם הזה וראיתי את הצרות בקשתי עליהם והתפללתי לבטל את רוע הגזירה, אבל עתה שאני נמצא בעולם האמת ושם אני רואה דגזירה זו אינה רעה כלל אלא טובה היא לישראל, היאך אבקש לבטל טובה מהם.

יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים (דברים יט, ה), היינו דהמנהיג ישראל לעצמו טוב לו גם לחטוב עצים ואינו צריך יותר מזה, ומה שנוגע ללבו הוא רק צרת ישראל וצרכי עמך ישראל המרובים ולשם כך יצא לפניכם ויבוא לפניכם.

ועל זה אמר משה, ואין מי שיבקש רחמים עליהם, רצ"ל שיפיקר עצמו וימסור נפשו בשבילם לומר כמאמר דוד המלך (שמואל ב כד, יז) ואלה הצאן מה עשו תהי נא ידך בי, אזי אתה הקב"ה מיד ענה אותן. ואמר לו הקב"ה, משה חייך וכו', דבזכות שאתה הפקרת חייך ומסרת נפשך עליהם באמירת ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (שמות לב, לב), אני אענה אותם בכל דור ודור.

ועל זה ביקש משה ואמר, רבונו של עולם כשתהא רואה בניך בצער, שבני ישראל בהאי עלמא יהיו נתונים בגלות ובמדרגת עבדים ויהיו בצער על שאינם בבחינת בניך, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, ואין מי שיבקש רחמים עליהם, כיון שהצדיקים שבעולם העליון רואים שהכל לטובה, מכל מקום מיד ענה אותן, שתושיע אותם מיד ובלי צרות, כי אתה רואה בצערם ושומע את אנחתם.

*

או יאמר, כי מנהיג ישראל מחוייב להתפלל על צרתן של ישראל ולדאוג לרווחתם, וכנרמז במסורה ב' פעמים ואשר יבוא, אשר יצא לפניכם ואשר יבוא לפניכם (במדרב כו, יז), ואשר

תשובה בענין ראש השנה שחל בשבת

– שו"ת דברי יציב, חלק ז, סימן נט –

ב"ה, קרית צאנז, ה' ויקהל תשכ"ז

שבכח קדושת השבת בא הרפואה בלא צעקה ותפלה כמפורש שם בפירוש רש"י ז"ל (ד"ה יכולה), וכמו כן גבי תקיעות דהוא לעורר רחמים רבים מלמעלה, ושבת קודש מקור הרחמים, וממילא בא הרחמים לכל ישראל.

וי"ל דזה כונת הפסוק הנ"ל, דהנה בתקיעה יש שני פירושים, א' שתוקע בשופר וזה הוא מה שחוי' ממנו, שהאדם נופח בשופר ונותן הקול ממנו לחוץ, ומצינו הפירוש של תקיעה להיפוך, כמו (בראשית לא, כה) ויעקב תקע אהלו, והיינו שחיבר האהל במקום שקבעו. וכן הענין בראש השנה, שטעם התקיעה לעורר קול רחמים

מ"ש כת"ה בדברי אא"ז בדברי חיים לראש השנה [בתחלתו] שבכח קדושת השבת בא הרפואה בלא צעקה ותפלה כמפורש שם בפירוש רש"י ז"ל עכ"ל^א, והעיר שלא מצא כן ברש"י.

^א זה לשון קדשו בדברי חיים שם: בפסוק תקעו בחודש שופר בבסא ליום חגנו (תהלים פא, ד). דהנה בשבת אין תוקעין (ראש השנה כט, ב), ונ"ל דאף על פי כן מתוקן ממילא כמו בתקיעה ממש, דהנה מבואר בגמרא (שבת יב, א) דבמבקר החולה אומרים יכולה היא שתרחם, והיינו

וברי"ף ורא"ש שם הגירסא, יכולה היא שבת שבזכותה תרחם, ולפי"ז היה אפשר דר"מ אמר שהשבת מסייעת להתפלה ואינה במקומה, ולאפוקי מזה פירש"י אם תכבדו מלהצטער בה שלא תזעקו מפני שהשבת ממש במקום התפלה ומעצמיותה תרחם.

ולדרך המהרש"א י"ל דר"מ מפרש לת"ק, דמה שאמר רפואה קרובה לבוא לא כנ"ל שמנחמו דאפ"ה שלא תזעקו קרובה רפואתו, אלא דעצם השבת הוא במקום התפלה וכאילו התפלל וזעק ממש, ועיין במאירי ודו"ק [וע"ע שו"ת דברי יציב, חלק או"ח סימן עה אות ב, וחלק אהע"ז סימן עה אות א].

וז"ש אא"ז כמפורש שם בפירוש רש"י וקאי על מ"ש שהרפואה בא בלא צעקה ותפלה, וזה מפורש ברש"י שכתב אם תכבדו מלהצטער בה כנ"ל. וכתב אא"ז דכמו כן ראש השנה בשבת השבת גופא במקום התקיעות ממש, והכל מכת קדושת השבת.

ועיין ראש השנה דף מ"ז ע"ב, כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה וכו', ובתוס' שם מהלכות גדולות, לאו דמיקלע בשבתא אלא דאתייליד אונסא, וצ"ב מה היה הס"ד.

וי"ל דידוע מה שהאריכו בענין אונס אי הוי כקיום או רק פטור, ובמ"ש [ברכות ו' ע"א] נאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה [וע"ע שו"ת דברי יציב, ח"ז סימן נ"א], ויתכן דאף אי הוי כקיום ויש לו שכר מ"מ הנגרם מהמצוה, והוא מה שפירשו [אבות פ"ב ובתווי"ט שם] מתן שכרן של מצות היינו הנתינה בנוסף

הנה שם בשבת י"ב ע"א, ת"ר הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ור"מ אומר יכולה היא שתרחם, ועיין מהרש"א, וי"ל דת"ק סבר שאין השבת במקום הזעקה והתפלה, ורק כפרש"י צריך להרחיב דעתם בתנחומים שלא יצטערו, ואפ"ה רפואה קרובה לבוא, אבל ר"מ ס"ל יכולה היא שתרחם ופירש"י אם תכבדו מלהצטער בה, והיינו שבלא צעקה ותפלה יש בכח השבת להביא רפואה, והיא במקום הזעקה ממש.

מלמעלה כמבואר בזה"ק (תצוה קפד, א) והיינו שיבאו הרחמים להתגלות מלכותו יתברך עלינו כמבואר בזה"ר פרשת צו.

והנה בשבת קודש אנחנו עולים למקום גבוה קדושת שבת קודש, ומדת מלכות נתעלה במקור הרחמים וזה היא התקיעה, היינו שנתקע מלכות שמים למעלה, כמו שראינו גבי צדיקים שבשבת קדש עולים למעלה מעלה, ובאמת כן בכל אדם צריך בימי החול לעשות מלאכה ולפרנס בניו לתלמוד תורה ולעשות צדקה מעסקיו, והכל בידי שמים, ובשבת קודש הכל מוכן, ומקבל מלכותו ית"ש באהבה. וכמו שמצינו במן שבימי החול בא מלמעלה השפע, ובשבת קודש נשבת המן (שמות טז, כה-כו) כי נכלל הכל במקורו. כמו כן בשופר, בחול צריך לתקוע להוריד קול רחמים, ובשבת קודש נכללו נשמות ישראל במקום מקור הקולות של רחמים.

וזה מאמר הכתוב, תקעו בחדש [שופר] היינו כשחל בחול, אבל בשבת שר"ת של הפסוק הוא שב"ת וסופי תיבות עולים בגימ' תקע"ז היינו שבשבת נכלל התקיעה בר"ת, בשבת קודש. וזה בבסא ליום חגנו, היינו שעיקר התקיעה הוא לעורר הנכסה והנעלם ובשבת קודש נכללים נשמות ישראל בהכסא, הנעלם, ומתוקן הכל כמו בתקיעה ממש. עיי"ש עוד.

באתייליד אונסא כן הוא דליכא פעולת
השופר והנגרם ממנה, אבל בשבת קדש
הוי ממש עשאה שיש לו פעולת המצוה
והנגרם ממנה גם כן, וכמו יכולה שבת
שתרחם דפועל פעולת התפלה והצעקה
ממש ודו"ק.

התשובה נכתבה

לכ"ק אדמו"ר מציעשנוב זצ"ל

לשכר, לדוגמא מ"ש בסומה כ"א ע"א
דתורה מגנא ומצלא, אפשר דכשהוא
אנוס אין לו זאת, שרק כאילו עשאה
בכ"ף הדמיון ואינה כעשיה ממש [ועיין
שו"ת מהרש"ם ח"ה סי' מ"ו בד"ה אכן מ"ש].

ולזה הוה ס"ד דגם כשלא תקעו מחמת
שבת הוי בגדר אונס דהנגרם
מהמצוה לית לן, ואפשר ח"ו מריעין
בסופה, ולזה פירש בהלכות גדולות שרק

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

הרב **בועז בדיחי** שליט"א

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמת אביו החשוב

הר"ר **שלום** ב"ר משה ז"ל **בדיחי**

למלאת השלושים לפטירתו, ביום כ"ז מנחם אב תשפ"ו

תנצב"ה

לעילוי נשמת טוב חלב החשוב

הרה"ח ר' **אליהו** הכהן ב"ר דוד צבי הכהן ז"ל **קליין**

מיקירי אנ"ש בבני ברק

למלאת שנה לפטירתו, ביום ערב ראש השנה תשפ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י **משפחתו** הנכבדה הי"ו

הר"ר **שמעון הלוי לעמל** הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמת אביו החשוב

הר"ר **מאיר** הלוי ב"ר אליעזר הלוי ז"ל

נלב"ע ביום ב' דראש השנה תשע"ו

תנצב"ה

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

מלך זכור אחוז קרן לתוקעי לך היום בקרן

בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדרת הדין לרחמים, אימתי בחודש השביעי. וזקה"ק האריך בדקדוקים בדברי המדרשים וביארם לדרכו בקודש עיי"ש.

עוד נקדים מאמרם ז"ל (ראש השנה מז, א), אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא, תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם וכו'. והיינו שעל ידי תקיעת שופר בראש השנה מתעורר לישראל זכות עקידת יצחק, והברית והחסד שנשבע הקב"ה לאבותינו על כך.

והקשה לי בני המופלג כמר מאיר משולם ישיחי, דהנה כתיב

(ויקרא כו, מב) וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור, והביא רש"י בשם המדרש (ויקרא רבה לו, ה) 'נאמר זכירה ביעקב ונאמר זכירה באברהם, ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על גבי המזבח', ומשמע שבשביל יצחק אבינו אין צריך זכירה כיון שבכל עת נראה אפרו צבור לפנינו ית"ש,

המשורר האלוף דוד המלך ע"ה כתב בספר תהלים (פא, ד-ה), תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב. ויש לדקדק בכפל לשונו, חוק לישראל ומשפט לאלקי יעקב.

איתא במדרש (ויקרא רבה כמ, ד), והביאו זקה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי תשרי, מאמר ג, אות יב), אמר רבי יאשיה, כתיב (תהלים פמ, מז) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן וכו' ואמרת אשרי העם יודעי תרועה וכו', אלא אשרי העם אלו ישראל שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, מה עושה הקב"ה, עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים.

עוד במדרש (שם, ג), וגם הביאו זקה"ק זי"ע בבני יששכר (שם, אות א), יהודה ברבי נחמן פתח, עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מז, ו), בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב ועולה על כסא דין, ברין הוא עולה, מאי טעם, עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקדוש ברוך הוא, עומד מכסא הדין ויושב

זכות העקידה כמו שאמרו חז"ל (ראש השנה טז, א) למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם וכו'.

וזהו שאמר הפייטן, מלך ממלט מרעה ליודעי תרועה, דאותם צדיקים

שהם יודעי כוונת התרועה ובקאים בכל הסודות והיחודים, הקב"ה ממלט אותם מרעה בכח מצות שופר לבד. וכן איתא

בזהר הקדוש (פרשת פנחס, ח"ג דף רלא, ב) על הפסוק (תהלים פט, טז) אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון, דאותם שהם יודעים כוונת התרועה, אשרי להם, כי ה' באור פניך יהלכון ממילא, ואינם צריכים להזכרת זכות אבות. אבל אנו מבקשים, מלך זכור אחוז קרן, שיזכור עקידת יצחק אשר נשחט תמורו איל הנאחו בסבך בקרניו, לאותם אשר לתוקעי לך היום בקרן, דכמו שהקדוש פסול לתקוע בו כן הם תוקעים בלי כוונות ראויות, והם צריכים בקשה ותפילה מיוחדת לאבינו שבשמים שיזכור להם עקידת יצחק להגן עליהם, שכדה"ק.

בדורות השפלים פועלת

זכות עקידת יצחק

גם בלי אתערותא דלתתא

על פי דרכו יש לומר בסגנון אחר קצת, כי אכן בדורות הקודמים אשר היו מלאים צדיקים וחסידים, וידעו היטב כל עניני התקיעות וכל כוונותיהם ועניניהם התלויים בהם, אזי בכח התקיעות שלהם בהאי עלמא עוררו שהקב"ה יזכור להם למעלה את זכות עקידת יצחק בן

ואם כך הוא בכל ימות השנה למה צריכים בראש השנה להזדקק לשופר של איל כדי להזכיר זכות עקידת יצחק. וראיתי שכבר הקשו כן בכמה ספרים, וכן בדרשות חזו"ן (אור השביעי, דרוש ה) ותרין זאת לדרכו באריכות עיי"ש (ועיין קדושת יום טוב, ראש השנה, אות ב).

יודעי כוונות התקיעות אינם זקוקים לזכות עקידת יצחק

אקדים מדברי דו"ז הרה"ק משינאווא זי"ע בספה"ק דברי יחזקאל (לראש השנה) לבאר מה שיסדר הפייטן בתפילת שחרית דיומא, "מלך ממלט מרעה ליודעי תרועה וכו' מלך זכור אחוז קרן לתוקעי לך היום בקרן", דלכאורה קשה דקדוק הלשון, דבתחילה נקט 'מלך ממלט מרעה', והיינו תואר של שבח והודאה להקב"ה שהוא מלך הממלט אותנו מרעה, ואילו בסוף נקט לשון בקשה 'מלך זכור אחוז קרן', ולמה לא נקט אף בתחילה 'מלך ימלט מרעה' בלשון תפילה ובקשה. וגם לבאר למה נקט הלשון קרן ולא שופר, והלא מה שנקרא קרן הוא פסול למצות תקיעת שופר (ראש השנה כו, א).

ומבאר כי הנה מי שיודע לכוון את הכוונת הקדושות של תקיעת שופר ויודע לרצות את בוראו על ידי התקיעות, אין הוא צריך להתעוררות הזכות של עקידת יצחק אבינו ע"ה, שכן השופר בעצמו יש לו כח לעורר רחמים ולפעול ישועות על ישראל בזכות עצם המצוה הקדושה, אבל מי שאינו יודע לכוון הכוונות הקדושות ולרצות את בוראו עם השופר, הוא צריך להתעוררות

רשעות אומות העולם שכולם חפצים ושמחים בכליון כלל ישראל ה"י

ישראל קדושים, בני א-ל חי. עת צרה
היא ליעקב, כל הגויים יושבים
שלום ושקטים איש על מחנהו ואיש על
דגלו, ואילו עמך ישראל פחדים הם מכל
צרות בכל קצוי תבל. רוע התרועעה
הארץ פור התפוררה ארץ מוט
התמוטטה ארץ (ישעיה כד, יט), וכל מי
שעיניו בראשו רואה יד ה' בקומו לערוץ
הארץ בכל מיני מאורעות המתרחשים
בכל העולם מקצה ועד קצה, והדבר
ברור וידוע ומקובל שכל המאורעות
האלו הם חלק מזריחת אור גאולתנו
העולה ובוקעת אט אט, וזה ברור שאנו
קרובים מאד ועומדים כבר על סף
הגאולה שעומדת אחר כתלנו.

לפני תקיעת שופר אומרים הפסוק
(תהלים מז, ב), כל העמים תקעו כף
הריעו לאלקים בקול רנה. ויש בזה רמז
למצב הקשה שרואים בזמננו, שקם עלינו
אדם רשע, נצר ודון מזרע עמלק, ועומד
על הדוכן בפני כל ממלכות הארץ ופוער
פיו לחרף ולגדף את ישראל ולהסית
נגדם להתיר את דמם, וכאילו לא די
באותן ששה מליון קדושים שנהרגו
ונמכחו וגשרפו על קדושת שמו יתברך
בשנות המלחמה הנוראה, ולא די באותן
רבבות נפשות ישראל שנהרגו ונשפך
דם כמים בשנים שלאחר המלחמה ועד
היום הזה, כאן בארצנו הקדושה ובשאר
מקומות גלותם, ובגויים ההם לא תרגיע.

ובא מלך רשע זה שקשה כהמן, ומוציא
מפורש מפיו שכל כוונתו הוא

אברהם, כי אתערותא דלתתא מעורר
אתערותא דלעילא, וכאשר מתעוררים
היטב למטה על ידי ידיעת כוונות
התקיעות יש את הכח לעורר רחמי
שמים למעלה ואת זכירת זכות עקדת
יצחק.

אולם הכתוב וזכרתי את בריתי יעקב
וגו', שמשם דרשו לא נאמרה
זכירה ביצחק, זה רומז על זמן שבני
ישראל יפלו ממדרגתם ולא יהא להם
הכח לעורר באתערותא דלתתא
שהקב"ה יזכור להם למעלה את זכות
עקידת יצחק. ופסוק זה נאמר אחרי כל
התוכחה, לרמוז על זמן שיבואו על בני
ישראל צרות רבות ורעות בגלותם
הארוכה והמרה, ויתמעטו הלבבות
ודורשי ה', ואדם אין צדיק בארץ שיודע
לכוון כראוי כל הכוונות הנשגבות
ולעורר את זכותו של יצחק ועקדתו.

ובמצב שפל כזה שאין שום התעוררות
למטה, אזי הבורא כל עולמים
בעצמו ברוב רחמיו וחסדיו מתמלא
רחמים על בני ישראל ורואה ומביט על
אפרו של יצחק הצבור לפניו, והוא לברו
מגלגל עלינו את מדת הרחמים
באתערותא דלעילא, מבלי שיהא זכירה
מיוחדת באתערותא דלתתא. ועל זה אנו
מבקשים, מלך זכור אחוז קרן, אלו
נבערי הלב העומדים לתקוע בלי שום
כוונה, וכמי שתוקעים בקרן פסול, ואנו
מתחננים לפניו שיוכור אותנו לטובה
בזכות עקידת יצחק, והוא בעצמו יתקע
בשופר גדול להשתיק את המקטרגים
ולסלקם מעל פניו, וישאר אך אפרו של
יצחק צבור לפניו לרחמנו ולהוציא כאור
משפטינו.

אותה, ומדרך העולם הוא שהאומן שומר על יצירתו לבל יתקלקל ויחרב, ולכן כביכול מחוייב אתה ית"ש לשמור על עולמך לבל יחרב על ידי אותם הרשעים. וכל זמן שעמדו עלינו גזירות רעות ופורעניות שונות ומשונות, לא היה הדבר תלוי אלא בנו ובמעשינו, אך עתה כשהם זוממים להביא אבדון לעולם, אזי כביכול יש הכרח שיקום הקב"ה כבודו ובעצמו וישמור על עולמו מפני המשחיתים, יען כי הוא בורא העולם ואדונו, והוא מנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים.

הקב"ה אדון ובורא העולם יפרע מהרשעים המאבדים את העולם

על זה נבקש בשעת קיום מצות תקיעת שופר, לעורר רחמים על הדבר הזה לבטל זממם של רשעים ואומות העולם שרוצים לאבד את כל העולם בשביל ישראל רח"ל, כי הלא ידוע מה שכתוב רבינו סעדיה גאון (הובא באבודרהם, טעמי התקיעות) בטעם הראשון על תקיעת שופר: הענין הראשון, מפני שהיום היתה תחילת הבריאה שבו ברא הקב"ה את העולם ומלך עליו, וכן עושין המלכים בתחילת מלכותם שתוקעין לפניהם בחצוצרות ובקרנות, להודיע ולהשמיע בכל מקום התחלת מלכותם, וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא ליום זה, וכך אמר דוד (תהלים צה, ו) בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', עכ"ל. והיינו שביום הזה אנו ממליכים את הקב"ה על כל העולם על ידי התקיעה בשופר, כסימן ואות לתוקף מלכותו וממשלתו.

למחות ולמחוק זכר ישראל להשמידם רח"ל היל"ת, וכל היושבים שם מכל האומות, שהם שלוחי אנשי מדינתם, יושבים לפנינו ומוחאים לו כף בקול רעש גדול ומסכימים לדבריו ואומרים לו הן. וגם אותם שנראו ששתקו ולא הודו לו, אך בלבם פנימה בוודאי הסכימו לדבריו. וכאשר יגיע מצב איום וגורא זה של כל העמים תקעו כף, שכולם כאחד מריעים ומוחאים כפים ברוב שמחה (עיין רד"ק ומצודות, שם), אזי נדע שכבר הגיעה העת והעונה שיקויים הריעו לאלקים בקול רנה, היינו להריע לפני המלך ה' ולתת לו כתר מלוכה.

רשעות הגויים ורצונם להחריב את כל העולם כדי להזיק לבני ישראל

אמרו חז"ל (אבות ה, א), בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות. הנה רשעים אלה, הישמעאלים ומסייעיהם ימש"ו, אינם מונעים עצמם מלהביא חורבן לכל העולם כולו, ובלבד שיעלה זממם בידם לפגוע בנפשות מישראל, והם מכינים לעצמם כלי זין המרחיבים את העולם בשביל להרוג ח"ו את שה פזורה ישראל, ואף שגם הם בעצמם ינקו וימותו מוכנים הם לזאת ובלבד שיכלו עמהם נפשות ישראל רח"ל.

אמנם כאשר מגיע מצב נורא כזה הרי זאת נחמתנו בעניינו, כי אז אפשר לבוא בתביעה ולומר כלפי מעלה, הרי העולם שלך הוא ואתה בראת ויצרת

כלי זיינם להשמידם רח"ל, הם מרצים את בוראם בתרועה, שאומרים כלפי מעלה, הרי אתה הוא בורא עולם, אתה הוא מלכו של עולם והעולם שלך הוא, ולכן אף שאין בידינו שום זכות ומעש להצטרך, אך חוסה על עמלך ועולמך ועל מעשי ידיך שלא יאבדו ולא יחרבו. וישראל קדושים תוקעים בשופר וממליכים את הקב"ה בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם, ואם לא למעננו, יעשה למען שמו האהוב עלינו שלא יתחלל בין האומות שזוממים לאבד עולמו, גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה לעיני כל חי.

על דרך זה יבוארו גם דברי רבי יהודה ברבי נחמן, בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, כי הנה קרב ובא יום ה' הגדול והנורא בו ארץ ודריה יצפו לדין, והמקטרגים נושאים דברי בוז על בני ישראל עד שנתעורר סכנת חורבן ואבדון לעולם, ואז ישראל נטלים את שופריהן ותוקעין לפני הקדוש ברוך הוא להמליכו ביום גינוסאי דיליה, וביום זה של המלכתו על כל העולם יביט ויראה ברשעות הגויים שרוצים לאבד את עולמו.

אבל עדיין ישנו חשש גדול, כי הלא אנו בסתר המדרגה ובשפל המצב, ואין לנו צדיק אמת שיודע לתקוע כראוי בכוונה הראויה והרצויה, ואנו רק נוטלין שופרותינו בנמילה בעלמא ובלא שום כוונה פנימית, ובמצב שפל כזה איך נעורר רחמים ואיך יעלו תקיעותינו לרצון לפני מלכנו. ועל זה אמר, ותוקעין לפני הקדוש ברוך הוא, כי אכן אנו לא

לבן הזמן מסוגל לעורר רחמים שיתגדל כבוד מלכותו לעיני כל העמים ויתקדש שמו הגדול בכל העולם, ואז לצרף תחנונינו ובקשתנו לאמר לפניו, שמור נא על עולמך וממלכתך שלא יבואו האויבים להשחיתה ולהרסה בשל ישראל, ובפרט שכל העולם נברא בשביל ישראל (ויקרא רבה לו, ד), ואם ח"ו יהיה כליון בבני ישראל לא יהיה יותר זכות קיום לעולם, ואיך אתה מלכו של עולם ומנהיגו תחריש ותתאפק על חורבן עולמך וממלכתך. ולכן קומה ה' ויפוצו אויבך ויגוסו משנאיך מפניך (במדבר י, לה), וברש"י, משנאיך אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם עב"ל, והיינו שעל ידי שהם שונאים את ישראל הם מחריבים העולם, הן שבפועל ממש מתקנים כלי זין שמאבדים ומחריבים את העולם כולו, והן שאם אין ישראל בעולם אין קיום לעולם, ולכן הם בכלל שונאי מי שאמר והיה העולם דייקא, וכיון שכך אין הדבר תלוי יותר בנו אלא הוא לבדו ילבש בגדי נקמתו ויעשה בהם משפט כתוב.

בזה יבוארו דברי רבי יאשיה, אשרי העם יודעי תרועה אלו ישראל, רצ"ל שישאל מבינים ומשיגים את קול תרועות המלחמה השוררים בעולם, ומבינים שהגיעה עת פקודה בו יעיר ויריע הבורא כל עולמים להכרית כל מריע, וה' אלקים בשופר יתקע לילך בסערות תימן, והם מאמינים בכל לב שכל הצרות מצד אומות העולם הם כהכנה לקראת הגאולה העתידה.

וכאשר בני ישראל שרויים בפחד ובהלה מפני הגויים המשחזים

בעצמו באתערותא דלעילא משלים את כל הכוונות העליונות של התקיעות וזוכר לנו את זכות עקידת יצחק.

ונקמ משפט לאלקי יעקב, היינו שם אלקים המורה שהקב"ה מושל בעליונים ובתחתונים ושהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם (עין שו"ע אורח חיים סימן ה, א), ואם כן איך יוכל לראות בהשחתת עולמו והרס ממלכתו על ידי הרשעים ימ"ש, ומן ההכרח שלא יפר בריתו אתנו לבלותינו ח"ו, כי אם אין ישראל קיימים אין יותר זכות קיום לעולם.

ועל ידי תקיעתנו למטה אנו מעוררים למעלה שבשופר גדול יתקע וקול דממה דקה ישמע, וכל האומות חיל ורעדה יאחזם מיוחד ה' ומהדר גאווה בקומו לערוץ הארץ, ויקויים הכתוב (דברים לב, מג) הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו, כי הלא כבר נתקיים בנו וכפר אדמתו עמו, והרבה פצתה האדמה את פיה לקבל דם ישראל שנשפך כמים במשך שנות גלותנו, וכפרט בדורות האחרונים, והגיע העת שיאמר לצרותינו ולדמעויותינו די, וה' מלך גאות לבש ויצא ה' ונלחם בגויים, ויחוס על שארית הפליטה לכתבם לחיים בספר, ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש (עובדיה א, יז).

ישראל קדושים בני א-ל חי, בשעה קדושה זו מוטל עלינו לבקש שתהא השנה הזאת הבאה עלינו ועל כל ישראל, שנה טובה ומבורכת, הן ברוחניות והן בגשמיות, שנה שבה ישפיע הבורא כל עולמים לעמו ישראל שפע פרנסה, בריאות השלימה וחיים

יודעים לתקוע, אבל אתה תקע בשופר גדול לחרותנו ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור גם בלא אתערותא דלתתא, כי הרי אפרו צבור ומונח לפניך בכל עת, וזכור לנו אשר נשבעת לאברהם אבינו (בראשית כב, יז) וירש זרעך את שער אויביו, וכלה שער וחותנו ואת כל אויבך ומשנאיך מחריבי עולמך.

ובשעה זו עומד מבסא דין ויושב בבסא רחמים דכתיב ה' בקול שופר, שהבורא כל עולמים בעצמו ובאתערותא דלעילא מעורר קול שופר של מעלה בכל הכוונות הראויות, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם לזכור זכות אבותם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים כדי שלא יחרב עולמו על ידי השונאים והאויבים, ומעביר את מדת הדין על כל הגוים.

לבקש שתבוא שנה טובה ומבורכת וינקום בגויים את נקמת עמו ישראל

זהו הרמז בדברי המשורר האלוקי דוד המלך ע"ה, תקעו בחודש שופר, היינו לקיים מצות תקיעת שופר, ואף שהוא אצלנו בבחינה של בבסא ליום חגנו, שכל הכוונות מכוסים ונעלמים מאתנו. כי אכן בדורות הראשונים היו התקיעות במדרגה גבוהה של כי חוק לישראל הוא, שבני ישראל בעצמם עשו כל התיקונים כי ידעו היאך לתקוע עם כל הכוונות והיחודים, אבל בדורות האחרונים אשר מחמת אריכות הגלות וקושי השעבוד אין אתנו יודע עד מה, אזי התקיעות המה בבחינת משפט לאלקי יעקב, שהבורא כל עולמים

בהם משפט כתוב לנקום נקמת עמו ונקמת שמו הגדול המוחולל ביניהם, ויעלו לציון מושיעים לשפוט את הר עשו ויקרב גאולתנו וישועתנו, והתגדלתי והתקדשתי לעיני העמים. ותחזינה עינינו בשוכך לציון מתוך רחמים מרובים על כל אחד מעמו ישראל, שיזכו כולם לראות עין בעין בשוב ה' שבות עמו, בגאולה השלימה והאמיתית במהרה בימינו אמן.

[דרשה קודם תקיעת שופר,
 יום א' דראש השנה תשס"א]

טובים, יחד עם שפע רוחני משמי שמי מרום. אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו, למען נוכל לעסוק בתורתך ולעבדך בלבב שלם, ולגדל את בנינו לתורה מתוך מנוחת הדעת ושלות הנפש.

בעת הזאת נבקש וניחל שיגזור עלינו גזירות טובות וישפוך חמתו על הגויים שונאי ה' ושונאי ישראל הזוממים בכל עת לגדוע את שארית הפליטה ושלא יזכר שם ישראל עוד ח"ו, שפוך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם, ויעשה

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

הרה"ח ר' **מנחם שטיגליץ** הי"ו – קרית צאנז, נתניה
 והרה"ח ר' **שלמה אהרן שטיגליץ** הי"ו – בני ברק
לעילוי נשמות אביהם ואימם החשובים
 הרה"ג ר' **דוד** בן הרב יוסף דב חיים ז"ל
 נלב"ע ביום כ"ח אייר תשנ"ז
 ומרת **טויבא מרים** ע"ה ב"ר חיים הכהן כ"ץ ז"ל
 נלב"ע ביום א' דראש השנה תשל"ז
תנצב"ה

משפחת שווארץ הנכבדה הי"ו
לעילוי נשמת ש"ב החשובים
 מרת **שרה** ע"ה ב"ר משה יוסף (שווארץ) ז"ל
 נלב"ע ביום ב' דראש השנה תש"פ
 ובעלה הרה"ח ר' **צבי** בן מוה"ר שמעון בילדמאן ז"ל
תנצב"ה
 היות ולא השאירו זש"ק נא ללמוד ולהתפלל לעילוי נשמתם

משפחת לאווי הנכבדה הי"ו
לעילוי נשמת אביהם האבר"ך החשוב
הרה"ח ר' אברהם הלוי ז"ל לאווי
בן יבלח"ט הרה"ח ר' צבי הלוי שיחי' לאוי"ט
נלב"ע בדמי ימיו ביום ג' תשרי תשפ"ב
תנצב"ה

הרה"ח ר' אברהם יהודה מיכאל זלמנוביץ הי"ו - צפת
לעילוי נשמות

חמיו החשוב הרה"ח ר' מנחם דוד ב"ר אהרן ז"ל קופטינר
נלב"ע ביום ו' תשרי תש"ע
וחמותו החשובה מרת **לאה** ע"ה בת הרה"ח ר' שלום עוזר בראון ז"ל
נלב"ע ביום ט"ז טבת תשפ"ב
אבי חותנו, הרה"ח החשוב ר' **אהרן** ב"ר משה יחיאל מיכל ז"ל
נכד הגאון המפורסם רבי שלמה דרימר זצוק"ל בעל ישרש יעקב וש"ת בית שלמה
נלב"ע ביום א' דראש השנה תשמ"א
וזוגתו החשובה מרת **פריידא** ע"ה ב"ר אליעזר ז"ל
נלב"ע ביום כ"ה סיון תשד"מ
תנצב"ה

בני משפחה יקרה וחשובה הי"ו

נתניה

שימלא ה' כל משאלות לבם לטובה, ולזכות יוצ"ח שימצאו את זיווגם
הנכון בקרוב, ולכתיבה וחתימה טובה, ולבריות גופא ונהורא מעליא,
ולתשובה שלימה

ולעילוי נשמות הוריהם החשובים
הר"ר שלום בן זולה ע"ה וזוגתו מרת **מלך** בת גוטה ע"ה
הר"ר יוסף וויזיפה כהן יונתן בן הר"ר מישה ע"ה
וזוגתו מרת **מזיאנה** בת כדומה ע"ה
תנצב"ה

ברכת כתיבה וחתימה טובה

לכל קהל אנשי שלומנו
בתוך כל אחינו בני ישראל

הרה"ח ר' מנחם מענדל רייך הי"ו - קרית בעש"ט, פתח תקוה
בברכת כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים
לכל עדת הקודש בתוך כל כלל ישראל שיחי' לאוי"ט
וכן יהי רצון שיזכה הוא וב"ב לשנת ברכה והצלחה, שנת גאולה וישועה אכי"ר
ולעילוי נשמת אמו החשובה
מרת פרידא גילה ע"ה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק הלפרין ז"ל
ואשת יבלחט"א הרה"ג ר' בן ציון רייך שליט"א
נלב"ע ביום י"ז אדר ב' תשע"ט
תנצב"ה

הרה"ג ר' משה שוורץ שליט"א
רב 'קהל חסידים' צפון בני ברק
ראש הכולל להוראה ורו"מ "מורשת אור החיים הקדוש"
בן הגאון רבי חיים יעקב מנחם שוורץ זצ"ל, דומ"צ קרית צאנז נתניה
שיזכה לכתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים
בתוך כל כלל ישראל
ולשנת ברכה והצלחה, נחת ואושר דלעילא אכי"ר

הר"ר משה דוד ראטה הי"ו
לונדון
שפתיו ממלילין בכל הדרת הכבוד ובחרדת קודש
ברכת כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים
קמי מלכא עטרו"ת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א
וכל עדת הקודש בתוך כל כלל ישראל שיחי' לאוי"ט
וכן יהי רצון שיזכה הוא וב"ב לשנת ברכה והצלחה, שנת גאולה וישועה אכי"ר

משפחת הלר הנכבדה הי"ו
לעילוי נשמת אימם החשובה
מרת הינדא ע"ה בת הרה"ח ר' יהודה שנק ז"ל
נלב"ע ביום א' דראש השנה תש"פ
תנצב"ה